

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA**

**Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Кафедра історії та суспільних дисциплін

“ЗАТВЕРДЖУЮ / JÓVÁHAGYOM”

Проректор з навчальної роботи

Oktatási rektorhelyettes

“ _____ ” _____ 20__

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
TANTÁRGYI PROGRAM**

**ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ.
ІСТОРІЯ ПЕРВІСНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ**

напрямок підготовки/спеціальність

014 Середня освіта (Історія)

6.020302 Історія

Розробники програми: Рац А.Й. PhD, Кейс Б.Г.

Затверджено на засіданні кафедри історії та суспільних дисциплін

Протокол №1 від „28” серпня 2017 року

Завідувач кафедри / Tanszékvezető _____

(підпис / aláírás)

(прізвище та ініціали / név)

1. Опис навчальної дисципліни / A tantárgy leírása

Найменування показників / A jellemzők megnevezése	Галузь знань, напрям підготовки, рівень освіти / Képzési ág, szak, képzési szint	Характеристика навчальної дисципліни / A tantárgy jellemzői	
		денна форма навчання / nappali tagozat	заочна форма навчання / levelező tagozat
Кількість кредитів / Kreditszám – 10	Галузь знань / Képzési ág 01 Освіта/Педагогіка 0203 Гуманітарні науки	Обов'язкова / Kötelező Вибіркова / Választható	
Модулів / Modulok – 2 Змістових модулів / Tartalmi modulok – 10	Напрямок підготовки / спеціальність / Szak	Курс / Évfolyam: I	
Загальна кількість годин / Összóraszám – 300	014 Середня освіта (Історія) 6.020302 Історія	Семестр / Félév 1	
		Лекції / Előadások	
Тижневих годин для денної форми навчання / Heti óraszám nappali tagozaton: 9 аудиторних / kontakt – 9 самостійної роботи / önálló munka – 11	Рівень освіти / Képzési szint бакалавр	46 год.	16 год.
		Практичні, семінарські / Gyakorlati, szemináriumi	
		90 год./óra	__ год./óra
		Лабораторні / Laboratóriumi	
		__ год./óra	__ год./óra
		Самостійна робота / Önálló munka	
164 год./óra	284 год./óra		
Вид контролю / Ellenőrzés formája: іспит			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: на основі новітніх досліджень ознайомити студентів з проблемами походження людини та антропогенезу, а також основними етапами становлення та розвитку людського суспільства з моменту його виникнення до створення стратифікованих суспільств; опанування студентами змісту та основних закономірностей соціально-економічного, політичного та культурного розвитку античного суспільства.

Завдання: вивчення студентами основних проблем, пов'язаних з часом та місцем походження людини, розвитком мови та мислення, релігії та мистецтва, виникненням рас, розселенням людини на земній кулі, виникненням та розвитком первісної суспільної організації, головних подій, що призводили до змін в структурі первісного суспільства та

створенні перших державних об'єднань тощо; ознайомлення з джерелами та літературою, мати знання щодо історії та культури давньосхідних цивілізацій. Сформувати уявлення студентів про предмет історії античного суспільства, його місце у всесвітньо-історичному процесі. Виявити специфіку Егейської «палацової» цивілізації та визначити її місце в історії Середземномор'я. Розібратися у сутності полісної організації античного суспільства; виявити історичні можливості рабовласницької соціально-економічної системи; розкрити сутність таких політичних форм як давньогрецька демократія, елліністична монархія та Римська імперія; дійти певних аргументованих висновків щодо основних шляхів розвитку стародавніх цивілізацій Сходу та Заходу, визначити їх місце у всесвітньо-історичному процесі, внесок до скарбниці світової цивілізації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: хронологію та періодизацію історії первісного суспільства; спеціальну термінологію; різноманітні теорії походження людини; основні етапи антропо- та соціогенезу; основні та допоміжні форми господарства на різних етапах розвитку первісного суспільства; причини й наслідки першого та другого розподілу праці; характерні риси кожного етапу розвитку історії первісного суспільства; причини занепаду первісного суспільства та переходу людства до стратифікованих форм життя; основні факти щодо розвитку давньосхідних цивілізацій. Об'єкт, предмет, структур в історії стародавньої Греції і Стародавнього Риму, основні етапи розвитку історії стародавньої Греції та Стародавнього Риму, основні факти, події, дати, видатних діячів історії античного світу; соціально-економічний, політичний і культурний розвиток античного суспільства на різних етапах його розвитку.

вміти: використовувати основні терміни та поняття, логічно мислити і викладати матеріал, робити аргументовані висновки, користуватися наочними приладами, вести діалог, полеміку, аналізувати сучасні проблеми історії первісного суспільства. Під час лекцій і самостійної роботи студенти повинні оволодіти навичками роботи з археологічними, етнографічними, антропологічними, історичними джерелами і спеціальною та додатковою літературою; користуватись джерелами та літературою, усвідомлювати характерні риси розвитку окремих культур Сходу, робити самостійні висновки з обробленого матеріалу. Критично оцінювати різні точки зору і обґрунтовувати власну думку з дискусійних проблем античної історії; логічно мислити, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, закономірності розвитку історичних процесів античного суспільства; аналізувати, систематизувати, узагальнювати історичний матеріал, локалізувати його в просторі й часі; давати морально-етичну оцінку подіям, явищам, діяльності видатних особистостей античної епохи.

3. Програма та структура навчальної дисципліни / A tantárgy programja és felépítése

Назви модулів і тем / A modulok és témák címe	Кількість годин / Óraszám									
	денна форма / nappali tagozat					заочна форма / levelező tagozat				
	усього / összesen	у тому числі / ebből				усього / összesen	у тому числі / ebből			
л / e		п / gy	лаб / lab	с.р. / ö.m.	л / e		п / gy	лаб / lab	с.р. / ö.m.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Модуль 1 / 1. modul										
Історія первісного суспільства										
Змістовий модуль 1. / 1. tartalmi modul										
Загальні свідчення з історії первісного суспільства										
Тема 1. Вступ до курсу	4	1	1		2					
Тема 2. Хронологія та періодизація	4	1	1		2					
Тема 3. Джерела вивчення первісного суспільства	5	1	2		2					
Тема 4. Історія вивчення первісного суспільства	5	1	2		2					
Разом за змістовим модулем 1 / Összesen az 1. tartalmi modulban	18	4	6		8	18	2			16
Змістовий модуль 2. / 2. tartalmi modul										
Антропогенез										
Тема 1. Проблема антропогенезу	5	1	2		2					
Тема 2. Найдавніші гомініди (архантропи)	7	1	2		4					
Тема 3. Давні гомініди (палеоантропи або неандертальці)	7	1	2		4					
Тема 4. Виникнення мислення, мови та ідеологічних уявлень	5	1	2		2					
Тема 5. Неантроп	7	1	2		4					
Тема 6. Расогенез	5	1	2		2					
Разом за змістовим модулем 2 / Összesen a 2. tartalmi modulban	36	6	12		18	36	2			34
Змістовий модуль 3. / 3. tartalmi modul										
Історія первісних общин										
Тема 1. Ранньопервісна родова община	7	1	2		4					
Тема 2. Пізньопервісна родова община	5	1	2		2					
Тема 3. Релігія та культура за доби родової общини	7	1	2		4					
Тема 4. Розвиток відтворюючих форм господарства	5	1	2		2					
Тема 5. Перехід від родоплемінного ладу до стратифікованих суспільств	7	1	2		4					
Тема 6. Первісні суспільства та цивілізації	5	1	2		2					
Разом за змістовим модулем 3 / Összesen a 3. tartalmi modulban	36	6	12		18	36	2			34
Разом за модулем 1 / Összesen az 1. modulban	90	16	30		44	90	6			84

Модуль 2 / 2. modul									
Історія Стародавнього світу									
Змістовий модуль 4. / 4. tartalmi modul									
Історія Стародавнього світу як наука									
Тема 1. Предмет, географічні та хронологічні межі історії Стародавнього Сходу.	7	1	2		4				
Тема 1. Вплив географічного середовища на процес державотворення на Стародавньому Сході	7	1	2		4				
Разом за змістовим модулем 4 / Összesen a 4. tartalmi modulban	14	2	4		8	14	1		13
Змістовий модуль 5. / 5. tartalmi modul									
Стародавній Схід									
Тема 1. Стародавня Месопотамія	7	1	2		4				
Тема 2. Іран в давнину	7	1	2		4				
Тема 3. Стародавній Єгипет	7	1	2		4				
Тема 4. Стародавня Індія	7	1	2		4				
Тема 5. Стародавній Китай	7	1	2		4				
Тема 6. Мала Азія та Закавказзя в давнину	7	1	2		4				
Тема 7. Східне Середземномор'я	7	1	2		4				
Тема 8. Середня Азія в давнину	7	1	2		4				
Разом за змістовим модулем 5 / Összesen az 5. tartalmi modulban	56	8	16		32	56	1		55
Змістовий модуль 6. / 6. tartalmi modul									
Історія Стародавньої Греції до 5 ст. до н.е.									
Тема 1. Природні умови стародавньої Греції. Періодизація давньогрецької історії	4	1	1		2				
Тема 2. Егейський світ у III-II тис. до н.е.	6		2		4				
Тема 3. Греція в XI-IX ст. до н.е.	4	1	1		2				
Тема 4. Економічні та соціальні умови Греції у VIII-VI ст. до н.е.	4	1	1		2				
Тема 5. Стародавня Спарта	4	1	1		2				
Тема 6. Виникнення демократії в Афінах	6		2		4				
Разом за змістовим модулем 6 / Összesen a 6. tartalmi modulban	28	4	8		16	28	1		27
Змістовий модуль 7. / 7. tartalmi modul									
Пелопоннеські війни та Македонія									

Тема 1. Греко-персидські війни та Афі́нський Морський союз	3	1			2				
Тема 2. Розквіт Афі́нської демократії	6	1	1		4				
Тема 3. Соціально-економічний лад Греції у V-IV ст. до н.е.	4		2		2				
Тема 4. Пелопоннеська війна	3	1			2				
Тема 5. Греція у першій половині IV ст. до н.е. Криза полісної системи	4		2		2				
Тема 6. Встановлення в Греції македонської гегемонії	4		2		2				
Тема 7. Завоювання Александра Македонського та утворення Македонської держави	4	1	1		2				
Разом за змістовим модулем 7 / Összesen a 7. tartalmi modulban	28	4	8		16	28	2		26
Змістовий модуль 8. / 8. tartalmi modul									
Елліністичні держави									
Тема 1. Елліністичні держави Селевкідів і Птолемеїв	7	1	2		4				
Тема 2. Греція та Македонія в епоху еллінізму	7	1	2		4				
Разом за змістовим модулем 8 / Összesen a 8. tartalmi modulban	14	2	4		8	14	1		13
Змістовий модуль 9. / 9. tartalmi modul									
Стародавній Рим, доба королівства та республіки									
Тема 1. Виникнення римської civitas	4	1	1		2				
Тема 2. Рим та Італія наприкінці VI – у III ст. до н.е.	7		3		4				
Тема 3. Боротьба Рима з Карфагеном за панування у Західному Середземномор'ї	4	1	1		2				
Тема 4. Соціально-економічні відносини в римському суспільстві в II-I ст. до н.е.	7		3		4				
Тема 5. Повстання рабів і загострення соціальної боротьби в римському суспільстві в другій половині II ст. до н.е.	4	1	1		2				
Тема 6. Римська республіка на межі II-I ст. до н.е.	6	1	1		4				
Тема 7. Політична криза Римської республіки у першій половині I ст. до н.е.	4	1	1		2				
Тема 8. Падіння Римської республіки	6	1	1		4				
Разом за змістовим модулем 9 / Összesen a 9. tartalmi modulban	42	6	12		24	42	2		40
Змістовий модуль 10. / 10. tartalmi modul									
Римська імперія									

Тема 1. Принципат Августа	4	1	1		2				
Тема 2. Римська імперія у I ст. н.е.	4		2		2				
Тема 3. Становище у Римській імперії в II ст. н.е.	4		2		2				
Тема 4. Походження християнства і його рання історія	6		2		4				
Тема 5. Криза в Римській імперії в III ст. н.е.	3	1			2				
Тема 6. Римська імперія за часів домініату	3	1			2				
Тема 7. Падіння Західної Римської імперії	4	1	1		2				
Разом за змістовим модулем 10 / Összesen a 10. tartalmi modulban	28	4	8		16	28	2		26
Разом за модулем 2 / Összesen a 2. modulban	210	30	60		120	210	10		200
Усього годин / Összesen	300	46	90		164	300	16		284

4. Теми семінарських занять / A szemináriumi foglalkozások témája

№	Назва теми / A téma címe	Кількість годин / Óraszám
1.	Дослідження груп сучасних приматів та його проєкція на процес виникнення ранніх передлюдей	
2.	Розподіл здобичі та забезпечення потомства	
3.	Зародження виробничої діяльності	
4.	Егейський світ у III-II тис. до н.е.	
5.	Греція в XI-IX ст. до н.е.	
6.	Економічні та соціальні умови Греції у VIII-VI ст. до н.е.	
7.	Утворення давньогрецьких полісів на північному узбережжі Чорного моря	
8.	Виникнення демократії в Афінах	
9.	Розквіт Афінівської демократії	
10.	Греція у першій половині IV ст. до н.е. Криза полісної системи	
11.	Елліністична культура	
12.	Римська імперія за часів домініату	
13.	Падіння Західної Римської імперії	

5. Теми практичних занять / A gyakorlati foglalkozások címe

№	Назва теми/ A téma címe	Кількість годин / Óraszám
1	Джерела вивчення первісного суспільства	
2	Історія вивчення первісного суспільства	
3	Найдавніші гомініди (архантропи)	
4	Розвиток відтворюючих форм господарства	
5	Перехід від родоплеменного ладу до стратифікованих суспільств	

6	Афінська рабовласницька демократія	
7	Загибель Римської республіки та встановлення принципату	

6. Самостійна робота / *Önálló munka*

№	Назва теми/ A téma címe	Кількість годин / Óraszám
1	Скласти порівняльну таблицю періодизацій	
2	Скласти характеристику архантропа	
3	Скласти характеристику неандертальця	
4	Ознайомлення з теоріями про виникнення мислення та мови	
5	Виділення та характеристика основних рис праобщини	
6	Позначити на мапі найдавніші знахідки неоантропів	
7	Визначення структури ранньопервісної общини	
8	Охарактеризувати систему влади за часів пізньопервісної общини	
9	Визначити роль релігії та культури у первісному суспільстві	
10	Окреслити головні напрямки та етапи розвитку відтворюючого господарства	
11	Охарактеризувати основні напрямки переходу від родоплемінного строю до держави	
12	Ознайомлення з джерелами до ІПС	
13	Знання про ІПС на різних етапах розвитку людства	
14	Держава Мітанні в XVI – XIII ст. до н.е.	
15	Культура Стародавньої Месопотамії	
16	Проблема походження іранських племен	
17	Історія археологічних досліджень на території Єгипту	
18	Економіка та соціально-політичні відносини в Єгипті Пізнього царства	
19	Система варн, проблема їх походження	
20	Релігійні системи Стародавньої Індії: ведизм, буддизм, індуїзм	
21	Ідеологічна боротьба в Китаї у VI-III ст. до н.е., поява філософських вчень та шкіл	
22	Культура Стародавнього Китаю. Розвиток письма, система освіти.	
23	Джерела з історії хеттів	
24	Релігія й міфологія Фінікії, Палестини, Сирії, Аравії	
25	Боротьба народів Середньої Азії з персами	
26	Греко-персидські війни та Афінський Морський союз	
27	Пелопоннеська війна	
28	Грецька культура класичного періоду	
29	Елліністичні держави Селевкідів і Птолемеїв	
30	Греція й Македонія в епоху еллінізму	
31	Південь України в елліністичну епоху	
32	Елліністична культура	
33	Рим та Італія наприкінці VI – у III ст. до н.е.	
34	Боротьба Риму з Карфагеном за панування у Західному Середземномор'ї.	

35	Соціально-економічні відносини в римському суспільстві в II-I ст. до н.е.	
36	Повстання рабів і загострення соціальної боротьби в римському суспільстві в другій половині II ст. до н.е.	
37	Римська республіка на межі II-I ст. до н.е.	
38	Політична криза Римської республіки в першій половині I ст. до н.е.	
39	Принципат Августа	
40	Походження християнства та його рання історія	
41	Падіння Західної Римської імперії	

7. Методи навчання / Oktatási módszerek

Лекція, семінари, екскурсії в музей, робота з малою групою, застосування інформаційних технологій.

8. Методи контролю / Az ellenőrzés formái

Контрольна робота, співбесіда, іспит.

Шкала оцінювання: національна та ECTS / Osztályozási skála: nemzeti és ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності / Tanulmányi összpontszám	Оцінка ECTS / ECTS osztályzat	Оцінка за національною шкалою / Osztályzat a nemzeti skála szerint	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики / vizsga, évfolyammunka és gyakorlat esetén	для заліку / beszámoló esetén
90 – 100	A	відмінно / jeles	зараховано / megfelelt
82-89	B	добре / jó	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно / elégséges	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання / elégtelen a pótvizsga lehetőségével	не зараховано з можливістю повторного складання / nem felelt meg, a pótbeszámoló lehetőségével
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни / elégtelen, a tárgy újrafelvételének kötelezettségével	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни / nem felelt meg, a tárgy újrafelvételének kötelezettségével

9. Методичне забезпечення / Módszertani ellátottság

Історичні карти, артефакти, слайди, відеофільми, методичні рекомендації.

10. Рекомендована література / Ajánlott szakirodalom
Базова / Alapművek

1. Алексеев В.П. Становление человечества. - М., 1984.
 2. Алексеев В.П., Першиц А.И. История первобытного общества. - М., 1999.
 3. Бунятыян К.П. Давнє населення України. - К., 1999.
 4. Генинг В.Ф. Этнический процесс в первобытности. - Свердловск, 1970.
 5. Давня історія України. - К., 1997-2000. - Т.1-3.
 6. Джохансон Д., Иди М. Люди. Истоки рода человеческого. - М., 1970.
 7. Кабо В.Р. Первобытная доземледельческая община. - М., 1986.
 8. Марков Г.Е. История хозяйства и материальной культуры в первобытном и раннеклассовом обществе. - М., 1979.
 9. Морган Л.Г. Древнее общество. - Л., 1934.
 10. Сегеда С.П. Антропология. - К., 2001.
 11. Семенов С.А. Развитие техники в каменном веке. - Л., 1968.
 12. Семенов Ю.И. На заре человеческой истории. - М., 1989.
 13. Семенов Ю.И. Происхождение брака и семьи. - М., 1974.
 14. Станко В.Н., Гладких М.І., Сегеда С.П. Історія первісного суспільства. - К., 1999.
 15. Степанчук В.Н. Поздние неандертальцы Крыма. Киик-кобинские памятники (история исследования, локализация, стратиграфия, хронология, фауна, каменный инвентарь, аналогии, происхождение, судьбы). - К., 2002.
 16. Столяр А.Д. Происхождение изобразительного искусства. - М., 1985.
 17. Тайлор Э. Первобытная культура. - М., 1989.
 18. Токарев С.А. Ранние формы религии. - М., 1990.
 19. Чмихов М.О. Давня культура. - К., 1990.
 20. Шнирельман В.А. Происхождение производящего хозяйства. - М., 1989.
 21. Шрамко Б.А. История первобытного общества. - Харьков, 1972.
-
1. Васильев Л.С. История Востока. – М., 1993. – Т.1.
 2. История Древнег о Рима /под ред. В.И. Кузищина . – М.: Высш. шк ., 2000. – 383 С.
 3. История Древнего Востока / Под ред. В.И. Кузищина. 3-е изд. – М., 1999.
 4. История древнего мира / Под ред. И.М. Дьяконова, В.Д. Нероновой И.С. Свенцицкой. – М., 1982 . – Кн. 1.; М., 1983. – Кн. 2; М., 1989. – Кн. 3.
 5. История Древней Греции /под ред. В.И. Кузищина. – М.: Высш. шк ., 2000. – 399 С
 6. История Европы. Т. I . Древняя Европа. - М.: Наука, 1988. – 704 С.

7. Кадеев В.И. Исто рия дре вней Греции и Рима / В.И.Кдеев – Харьков: Колорит, 2006. - 326 С.
8. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. – Київ, 2000.
9. Хрестоматия по истории Древнего Востока. – М., 1980. – Ч. 1-2.
10. Хрестоматия по истории Древнего Востока. – М., 1997. – Ч. 1-2.
11. Хрестоматия по истории Древнего Рима /под ред. В.И. Кузищина. – М.: Высш. шк., 1987. – 430 С
- 12.Хрестоматия по истории Древнего Рима /под ред. С Л. Утченко. – М.: Соцэкгиз, 1962. – 675 С.
- 13.Хрестоматия по истории Древней Греции /под ред. Д.П. Каллис това. – М.: Мисль, 1964. – 659 С.

Допоміжна / Kiegészítő olvasmányok

1. Az etruszok és a rómaiak. Bp, 2001.
2. Castiglione L.: A római művészet. Bp, 1971.
3. Castiglione L.: Az ókor nagyjai. Bp, 1971.
4. Egyiptom. Az első civilizációk. Bp, 2001.
5. Görögország és Magna Graecia. Bp, 2001.
6. H. Klengel: Az ókori Szíria. Bp, 1977.
7. Hahn István: Istenek és népek. Bp, 1980.
8. Hahn-Máté: Karthágó. Bp, 1978.
9. Hérodotosz: A görög-perzsa háború. Bp, 1999.
10. Homérosz: Iliász, Odysseia. Több kiadás.
11. J. Bright: Nomádok az ókori Elő-Ázsiában. Bp, 1985.
12. Kákosy László: Ré fiai. Bp, 1979.
13. Kertész I. : A hódító Róma. Bp, 1983.
14. Kertész-Hegyi-Németh-Sarkady: Görög történelem. Bp, 1998.
15. L. Oppenheim: Az ókori Mezopotámia. Bp, 1982.
16. M. Roaf: A mezopotámiai világ atlasza. Bp, 1998.
17. N. de Lange: A zsidó világ atlasza. Bp, 1996.
18. Ókori keleti, görög és római történeti chrestomatia.
19. Polányi Imre: Az ókori világ története. Bp, é.n.
20. R. Graves: A görög mítoszok. Bp, 1970.
21. R. Grishman: Az ókori Irán. Bp, 1985.

22. Ritoók-Sarkady-Szilágyi: A görög kultúra aranykora. Bp, 1984.
23. Rubicon, História, Századok.
24. SH atlasz Világtörténelem. Bp, 1995.
25. Thukydész: A peloponnészoszi háború. Bp, 2000.

11. Інформаційні ресурси / Internetes, elektronikus források

1. <http://www.perseus.tufts.edu>
2. <http://www.gnomon.ku-eichstaett.de>
3. <http://ancientrome.ru>
4. <http://un2sg4.unige.ch/athena>
5. <http://www.chass.utoronto.ca/attica>

Додаток 1

Методичні вказівки до практичних (семінарських) робіт з дисципліни
ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ.
ІСТОРІЯ ПЕРВІСНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ

Участь у *семінарських заняттях* має бути спрямована не просто на набуття певної суми знань, а головним чином на вироблення уміння і навичок за допомогою отриманих знань самостійно розбиратися у складних процесах суспільного розвитку. Одним з ефективних засобів активізації студентів на семінарських заняттях є проблемне навчання, що сприяє розвитку творчої думки і процесу пізнання.

Семінарські заняття в умовах проблемного навчання можуть набувати різних організаційних форм - "круглий стіл", ділова гра, диспут, прес-конференція, конкурс на краще знання першоджерел та ін. У їх основі - інтенсифікація навчального процесу через змагальність, поглиблення якісної підготовки, підвищення відповідальності за ефективне вирішення питань семінару, вироблення вміння відстоювати власні переконання, вести творчі дискусії, набувати навичок організаторської роботи.

Семінар («семінар» латинською мовою означає «розсадник», а в буквальному розумінні – поширення знань шляхом усних виступів і обговорень), на першому курсі найбільш поширена форма – розгорнута бесіда, яка вимагає знання фактичного матеріалу, уміння аргументовано викласти свої знання в усній формі. При підготовці до семінарського заняття треба керуватися такими рекомендаціями:

- Докладно ознайомтеся з темою і планом семінарського заняття, кожним із винесених на розгляд питань.
- Замотте у бібліотеці відповідні рекомендовані джерела й літературу, насамперед обов'язкову.
- Прочитайте документальні джерела й основну літературу до кожного з питань семінару, намагаючись осмислити прочитане.
- Законспекуйте необхідний матеріал, випишіть цитати.
- Складіть план і текст свого виступу на семінарському занятті з кожного питання.

Методичні рекомендації для семінарських занять з
Історії первісного суспільства

Семінарські заняття з Історії первісного суспільства світу є одним з головних видів самостійної роботи студентів з предмета й ставлять за мету розширення й поглиблення знань

студентів за загальним курсом, а також прищеплювання студентам навичок роботи з історичними джерелами.

Оснoву семінарських занять становить критичний аналіз джерел, їх зіставлення й визначення ступені вірогідності інформації, що міститься в них. Друге завдання – широка робота з науковою літературою, ознайомлення з різними методологічними концепціями. Семінарські заняття проводяться у різній формі. Найбільш проста з них застосовується звичайно на перших заняттях – колективне опрацювання, обговорення тексту джерела. Ця форма повинна постійно поєднуватися з обговоренням окремих питань по заздалегідь заданому плану. Крім того, студентам пропонується підготовка навчально-наукових доповідей. Перше заняття носить вступний характер. Студенти знайомляться з методикою аналізу історичних джерел з Історії первісного суспільства, з характеристикою основних видів джерел, із правилами підготовки й оформлення наукових праць. Завдання студентських доповідей – розвиток навичок самостійної роботи з літературою.

Крім обов'язкових доповідей, включених у план практичних занять, а також опонентських виступів, студентам пропонується виявити ініціативу й запропонувати свої теми для доповідей. Виступити з доповіддю або опонентським виступом зобов'язаний кожний студент групи (протягом навчального семестра). Після доповіді проводиться його обговорення. Кожна доповідь повинен займати не більш 15 хвилин, опонентський виступ – не більш 5 хвилин. На кафедру доповідь надається за тиждень до обговорення для загального ознайомлення.

У ході роботи із джерелами до кінця навчального року студент повинен мати певну уяву також про джерелознавство Історії первісного суспільства. Робота із джерелами, однак, цим не вичерпується й надалі продовжується на спецкурсах з латинської мови. У результаті, до закінчення навчання в університеті студент повинен максимально наблизитися до рівня самостійної творчої дослідницької роботи з оригінальними джерелами.

У процесі занять студенти повинні робити записи основних висновків у вільній формі по кожному із запропонованих питань та необхідні виписки з літератури у вільній формі. Наявність конспекту є обов'язковою.

Перелік практичних (семінарських) завдань

ТЕМА 1: Вступ до історії первісного суспільства

1. Мета і методи занять у вищій школі.
2. Методика роботи із джерелами з історії первісного суспільства.
3. Методика підготовки й написання доповідей та опонентських виступів.
4. Науково-дослідна робота студента з історії первісного суспільства.
5. Методика роботи з науковою літературою.

б. Правила оформлення доповідей і наукових праць.

Рекомендована література

Станко В.Н., Гладких М.І., Сегеда С.П. Історія первісного суспільства. –К.: Либідь, 1999.

Алексеев В.П., Першиц А.И. История первобытного общества. – М.: Высшая школа, 1990; М., 2004.

История первобытного общества. Общие вопросы. Проблемы антропосоциогенеза. – М.: Наука, 1983.

История первобытного общества. Эпоха первобытной родовой общины. –М.: Наука, 1986.

История первобытного общества. Эпоха классовообразования. – М.: Наука, 1988.

Давня історія України. Том 1. Первісне суспільство. – К.: Наукова думка, 1997. – (авт.кол.: Березанська С.С., Гладилін В.М., Гладких М.І. та ін.).

Эхо Ю. Как написать курсовую, дипломную работу и диссертацию. – М., 2009.

Методичні вказівки

Специфіка заняття полягає в тому, що воно – найперше, тому його повністю веде викладач. Студенти повинні попередньо ознайомитися із запропонованою літературою. На занятті йде ознайомлення із різними видами джерел з історії первісного суспільства. Студентам пропонується план характеристики джерел, якого слід дотримуватися під час роботи із джерелами протягом усього року. Далі розглядаються питання теоретичної та практичної підготовки письмових робіт – доповідей та опонентських виступів. Особливе місце приділяється сучасним вимогам до наукової праці студента, правилам оформлення курсових та інших наукових праць. Також висвітлюється методика роботи з науковою літературою як у навчально-наукових, так і в практичних цілях – для написання доповідей уже в I семестрі навчального року. Дається загальна уява про планування роботи, відбір літератури, інформації, поясненні історичних фактів у руслі певної методології, загальних і конкретних питаннях інтерпретації джерел. Кожний студент повинен мати зошит для запису конспекту до семінарських занять і для записів на цих заняттях. Допускається замість зошита мати папку з аркушами ксерокопій, але скопійована література повинна бути опрацьована (олівцеві позначки, підкреслення, записи на полях чи на окремих аркушах або додатках до скопійованих сторінок). Студенти, які мають персональний комп'ютер, можуть сканувати потрібну літературу й працювати з електронним варіантом тексту, брати на семінар опрацьовані, проаналізовані роздруківки.

ТЕМА №2: Історіографія первісної історії

1. Поняття “історіографія”. Необхідність вивчення історіографії історії первісного суспільства.
2. Уявлення про первісність у стародавні та середні віки. Великі географічні відкриття та накопичення знань про первісні народи.
3. Перші узагальнення з історії первісності в епоху Просвітництва.
4. Виникнення науки історії первісного суспільства (середина XIX ст.).
5. Розвиток науки історія первісності наприкінці XIX – початку XXI ст..

Рекомендована література:

1. Алексеев В.П., Першиц А.И. История первобытного общества. – М.: Высшая школа, 2004.
2. История первобытного общества. Общие вопросы. Проблемы антропосоциогенеза. – М.: Наука, 1983.
3. Основы этнологии. – М., 1999. – Гл.2.
4. Станко В.Н., Гладких М.И., Сегеда С.П. Історія первісного суспільства. –К.: Либідь, 1999.
5. Токарев С.А. Итория зарубежной этнографии. – М.,1978. – С. 37 - 43.

Темі рефератів:

1. Розвиток науки історії первісності на сучасному етапі.
2. Історія розвитку антропологічних знань в Україні.

Методичні вказівки

Студентам необхідно з'ясувати сутність поняття «історіографія», теорії та концепції первісної історії, наукові напрямки та школи. Історіографія первісної історії виникла у другій половині XIX ст., проте інтерес до свого минулого виник у людей на ранніх етапах їхнього розвитку – усні сказання, так звані генеалогічні легенди тощо. Неолітична скульптура та скульптура епохи бронзи є спробою первісних людей усвідомити зовнішні фізичні та побутові особливості культури. Писемна ж традиція починається зі Стародавнього Єгипту. За античної доби центр цивілізації зміщується в Середземномор'є (цивілізованими вважають народи Апеннінського та Балканського півостровів). Необхідно звернути увагу на праці Геродота, Ксенофонта, Страбона, Цезаря, Лукреція Кара. У поемі «Про природу речей» висунуті деякі ідеї, що знайшли підтвердження та визнання значно пізніше (наприклад, заперечення погляду на первісне суспільство як на «золотий час» людства). В основі археологічної періодизації лежить точка зору Л.Кара про три епохи в розвитку культури в залежності від матеріалу з якого виготовлялись знаряддя праці. Ідея еволюції людства по висхідній лінії розглядалась у добу середньовіччя виключно арабомовними авторами. Етнографічні данні накопичувалися також європейськими мандрівниками (Плано Карпіні, Марко Поло, Афанасій Нікітін). Із початком епохи ВГВ накопичення етнографічних знань набуло широкого розмаху; постійно розширюється діапазон географічного, а з ним і етнологічного бачення. Повне відкриття ойкумени. Перші узагальнення зроблено М.Монтенем, у подальшому – Лафіто, Толандом, Куком, Форстером, Фергюсоном, Шарлевуа та іншими дослідниками. XIX ст. – час наукового оформлення майже усіх історичних дисциплін. У XX ст. в науку про первісне суспільство було введено хронологію, були зроблені найбільші відкриття.

ТЕМА №3: Походження людини

1. Найдавніші гомініди – архантропи. Фізичний тип архантропа. Матеріальна культура архантропів. Локальні варіанти архантропа.
2. Давні гомініди – палеоантропи. Фізичний тип палеоантропа. Матеріальна культура палеоантропів. Локальні варіанти палеоантропа.
3. Проблема формування людини розумної. Час та місце виникнення неоантропа. Локальні варіанти неоантропа.
4. Расогенез.

Література:

1. Алексеев В.П. Становление человечества. – М., 1984.
2. Борисковский П.И. Древнейшее прошлое человечества. – М., 1980. –С.19-159.
3. Дерягина М.А. Эволюционная антропология. Биологический и культурный аспекты. Учебное пособие. – М., 1989.
4. Елинек Я. Большой иллюстрированный атлас первобытного человека. – Прага, 1983.
5. Сегеда С.П. Основы антропологии. – К., 1995. – С.85-107.
6. Хрисанфова Е.Н., Перевозчиков И.В. Антропология. – М., 1991.

Темі рефератів:

1. Зміни у фізичних характеристиках Homo sapiens sapiens від первісності до сучасності .
2. Расогенез на сучасному етапі.
3. Фізичні типи представників монголоїдної, європеїдної та екваторіальної рас.
4. Расова класифікація сучасного населення планети.
5. “Снігова людина”: факти і легенди.

Методичні рекомендації

Підготовку необхідно почати із вивчення необхідних розділів підручника (це робиться до кожного заняття й далі спеціально не обмовляється) та ознайомлення із запропонованою літературою. Літературу потрібно переглянути, найбільш важливі місця уважно прочитати й законспектувати.

Особливу увагу потрібно звернути на проблеми виділення людини із тваринного світу. Потрібно ознайомитися з еволюцією різних видів найдавніших людей, визначити загальні причини еволюції. Виписати в зошит перелік форм архантропів. Висвітлити філософські аспекти антропогенезу: природничо-науковий та релігійний. Охарактеризувати головні передумови становлення людського суспільства: знаряддеву діяльність і мову. З'ясувати основні наукові погляди щодо питання про походження рас. Обговорити проблему межі біологічної еволюції людини.

Студенти мають з'ясувати різновиди архантропів, осередок їх формування та гомінізації, фізичний тип, характерні риси матеріальної культури та суспільних відносин. Розглядаючи палеоантропа, схарактеризувати неандертальців: ареал поширення, еволюційні зміни фізичної будови тіла, типи знарядь праці, нові досягнення. Проблема неоантропа тісно пов'язана з прабатьківщиною людства, тому особливу увагу слід звернути на теорії моно- та поліцентризму.

ТЕМА №4: Соціогенез

1. Праобщина - перша форма людської організації.
2. Рід, причини його виникнення. Принцип екзогамії. Ознаки роду.
3. Плем'я - вища форма людської організації у первісному суспільстві.
4. Форми сім'ї та шлюбу.
5. Патріархальна сім'я та її пережитки в епоху цивілізацій.

Література:

1. Алексеев В.П. Становление человечества. – М., 1984.
2. Анисимов А.Ф. Духовная жизнь первобытного общества. – М., 1966.

3. Андреев И.Г. Происхождение человека и общества. – М., 198. – С.160-178, 363-375.
4. Бутковская М.А., Файнберг Л.А. Проблема зарождения человеческого общества: новые подходы и гипотезы. // Исследования по первобытной истории. Сборник научных трудов. – М., 1992.
5. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства // Маркс К., Энгельс Ф., Соч.2-е изд. – Т.21.
6. Семенов Ю.И. Как возникло человечество. – М., 1966. – С.242-318.
7. Семенов Ю.И. Происхождение брака и семьи. – Л., 1974. – С.53-79.
8. Файнберг Л.А. У истоков социогенеза: от обезьян к общине древних людей. – М., 1980. – С.109-127.
9. Чмихов Ю.М. Давня культура. – К., 1994.

Методичні рекомендації

Період праобщини найтриваліший в історії людства. Найдавніше суспільство того часу сформувалося на основі біологічних критеріїв, головні з яких - харчування та розмноження. Ранній етап – 3 млн. – 200 тис. р. тому – люди об'єдналися в людське стадо. Колектив близько 20 осіб, які займалися збиральництвом та мисливством. Загінне полювання, необхідність захисту від хижаків та стихії сприяли консолідації суспільства. Зароджуються соціальні ознаки: знаряддева діяльність, поява взаємодопомоги, виховання дітей. Мабуть, уже тоді позначилися розподіл праці за статевовіковою ознакою та регулювання у розподілі їжі. Цілком імовірно також зародження сім'ї та шлюбу. Ця стадія розвитку суспільства характеризується цілковитою власністю колективу на всі предмети споживання та знаряддя праці. Наступний етап – праобщина неандертальців (200 – 40 тис. років тому). Винайдено ніж, починає використовуватись вогонь. З'являється поховальний обряд та зачатки духовного життя. В умовах суворого та холодного клімату найслабші члени колективу приречені на загибель.

Рід – перша форма соціальної організації. Ознаки роду слід викласти, опрацювавши роботу Ф. Енгельса, а доповнити відповідь - за матеріалами інших книг. Основну увагу приділити причинам оформленню соціальної організації, механізму функціонування родової організації. Звернути увагу на пережитки роду в історичну епоху. Матрилінійність та патрілінійність – ступені спорідненості. Основна ознака роду – екзогамія. До складу роду входять сім'ї, на відміну від екзогамного роду община була ендогамна, тобто шлюби заключались між представниками різних родів, що входили в общину. Нові знаряддя праці. Поява релігійних вірувань та світогляду. Головний принцип життя роду та общини – колективізм. У зв'язку із кризою мисливського господарства та зменшення продуктів харчування з'являються фратрії – споріднені колективи, що відділилися від одного роду, проте жили за його законами. Ранньопервісна община – 200/40 – 7/5 тис. років тому, пізньопервісна – 7/5 – 3 тис. років тому. Неолітична революція. Пізньопервісна община мала такі ознаки: за чисельністю – більша, територіально включала роди та фратрії, формується общинна, потім сімейна власність на землю, активний між общинний обмін. Результат ускладнення та розвитку соціального життя суспільства – поява племені. Необхідно виділити характерні ознаки племені та причини появи. Стосовно питання про походження сім'ї студенти відзначають неоднозначність сучасних уялень про розвиток цього процесу. З'являються нові форми сімейно-шлюбних відносин: кросс-кузенний, полігамія, поліандрія тощо. Ускладнюється організація управління. Майновий добробут, а пізніше багатство – важливий фактор у боротьбі за владу.

ТЕМА №5: Політогенез

1. Передумови політогенезу. «Неолітична революція».
2. Військова демократія - перша політична форма організації суспільства. Інструменти та механізм влади вождів.
3. Рання соціальна стратифікація. Типи. Роль приватної власності у поглибленні стратифікації.
4. Наукові теорії політогенезу.

Література:

1. Першиц А.И. Матриархат: иллюзии и реальность // Вестник АН СССР – 1986. - №3.
2. Марков Г.Е. История хозяйства и материальной культуры в первобытном и раннеклассовом обществе. – М., 1979.
3. Массон В.М. Экономика и социальный строй древних обществ (по данным археологии). – Л., 1976.
4. Шнирельман В.А. Происхождение производящего хозяйства. – М., 1989.

Методичні рекомендації

На початку заняття необхідно розглянути економічні передумови політогенезу. Встановити взаємозв'язок економічних і соціальних змін в суспільстві в епоху неоліту. Студентам необхідно з'ясувати, чому тільки деякі племена стали пастухами і чому худоба порівняно швидко перейшла у власність окремих сімей, а також які види земель і чому першими переходять в приватну власність, які характерні ознаки власності на землю. Встановити причини того, чому в епоху політогенезу різко посилюється значення воєн. Чому для створення авторитету своєї влади вожді періодично влаштовували "потlach" - пригощання родичів? Виявити критерії виділення соціальних верств, встановити характер стосунків між ними. Студентам слід звернути увагу на ускладнення суспільного виробництва, що вимагало зміцнення організаційно-управлінської функції, тобто функції влади. До того ж суспільне та майнове розшарування породжувало протиріччя та конфлікти. Привілеї та багатства верхівки суспільства потребували охорони від посягань з боку рабів, бідняків. Традиційні родоплемінні органи влади замінюються новими формами спочатку потестарної, а потім й політичної організації. Однією з найважливіших таких форм були чоловічі, або таємні, союзи. Формується родоплемінна аристократія. Вождівство має кілька ланцюгів субординації: вождь, субвожді, старости. Влада могла бути як аристократичною, так і військовою. Відбувається трансформація релігійного культу. Шляхи та механізми політогенезу: воєнний, аристократичний, плутократичний.

Насамкінець необхідно розглянути історіографічні аспекти проблеми політогенезу та дати їх компаративну (порівняльну) характеристику. Найважливіші наукові теорії політогенезу: марксистська (класова), техніко-економічна (і її варіант - гідравлічна), теорія насильства.

ТЕМА №6: Первісна культура

1. Загальна характеристика культури первісності.
2. Пам'ятники первісної культури. Мистецтво первісної епохи.
3. Ранні форми релігійних вірування. Міфологія. Міфологічна свідомість.

Література:

1. Антонова Е.В. Очерк культуры древних земледельцев Передней и Средней Азии. – М., 1984.
2. Ардзинба В.Г. Ритуалы и мифы древней Анатолии. – М., 1982.
3. Элиаде М. Миф о вечном возвращении: Архетипы и повторяемость. СПб., 1998.
4. Кнабе Г.С. Материалы к лекциям по общей теории культуры и культуре античного Рима. – М., 1993.
5. Леви-Строс К. Структурная антропология. – М., 1985.
6. Монгайт А.Л. Археология Западной Европы. – М., 1973. – Т.1.
7. Тайлор Э.Б. Первобытная культура. – М., 2010.
8. Фрезер Д.Д. Золотая ветвь. – М., 1980.

Методичні рекомендації

Готуючись до заняття, студенти звертають увагу на:

1) Синкретичну цілісність первісної культури.

Основні риси первісної свідомості та мислення. Містичний характер колективних уявлень у свідомості первісних людей. Первісна магія. Фетишизм. Тотемізм. Уявлення про духів. Відображення специфіки мислення первісних людей у мові. Містичний характер мови. Своєрідність первісної лексики. Містика числа та простору. Рахунок, вимір відстані та облік часу в первісному суспільстві. Перші календарі. Лікарські засоби. Причинно-наслідкові зв'язки в мисленні. Накопичення корисних знань у процесі трудової діяльності.

Міфи – продукти первісного мислення. Космогонічні, антропологічні, тотемістичні, культові, героїчні міфи. Семантика міфу.

Первісні ритуали та їх зв'язок з міфами. Обряди родючості. Перехідні обряди. Ініціація. Астральні культури. Культ предків. Культ вождя. Музика і танці як компоненти первісної синкретичної дії. Елементи театрального мистецтва.

2) Первісне мистецтво.

Передумови та причини виникнення художньої творчості. Гіпотетичні шляхи становлення образотворчого мистецтва. Синкретизм та функціональне значення первісного мистецтва.

Найдавніші форми образотворчого мистецтва. Наскальні зображення (розписи, петрогліфи, барельєф). Мистецтво малих форм.

Розвиток образотворчого мистецтва в епоху пізньопервісної общини. Перехід до умовності та стилізації. Декоративно-прикладне мистецтво. Орнамент. Прикраси найдавніших людей та їх значення.

Ранні форми писемності та словесної творчості. Піктографія. Ідеографія (логографія). Усна творчість епохи розкладу первісного суспільства (героїчний епос, панегірик, чарівна казка).

ТЕМА №7: Основні проблеми первісного суспільства

1. Джерела з історії первісного суспільства та методика їх дослідження.
2. Хронологія і періодизація історії первісного суспільства.
3. Проблема антропогенезу.
4. Рід: причини виникнення і характерні риси.
5. Розподіл праці в первісному суспільстві.

6. Еволюція органів управління родового ладу (народне зібрання, рада старійшин, вождь).
7. Характерні риси військової демократії.

Література:

1. Алексеев В.П., Першиц А.И. История первобытного общества. Изд. 5-е. Учебник для вузов. – М., 1999; 6-е, - М., 2004.
2. Алексеев А.П. Историческая антропология и этногенез. – М., 1989.
3. Алексеев В.П. Становление человечества. – М., 1984.
4. Андреев И.Л. Происхождение человека и общества. – М., 1988. – Изд.2
5. Борисковский П.И. Древнейшее прошлое человечества. – М., 1980.
6. Алексеев В.П. Этногенез. – М., 1986.
7. Бутковская М.А., Файнберг Л.А. Проблема зарождения человеческого общества: новые подходы и гипотезы. // Исследования по первобытной истории. Сборник научных трудов. – М., 1992.
8. Давня історія України: У 2 кн. Київ, 1995.
9. Елинек Я. Большой иллюстрированный атлас первобытного человека. – Прага, 1983.
10. История первобытного общества. Общие вопросы. Проблемы антропосоциогенеза. – М., 1990.
11. История первобытного общества. Эпоха первобытной родовой общины. – М., 1986.
12. История первобытного общества. Эпоха классовообразования. – М., 1988.
13. Історична наука: понятійний та термінологічний словник. – К., 2004.

Методичні вказівки

Метою заняття є з'ясування характеру джерел з історії первісного суспільства, на основі яких були створені хронологія і періодизації найдавнішої історії людства. Найбільшої уваги вимагає проблема антропогенезу: необхідно встановити рушійні сили та етапи процесу, визначити сильні і слабкі сторони теорій моногенізму і полігенізму, моноцентризму, поліцентризму і широкого моноцентризму, дати оцінку теоріям антропогенезу, розробленим Ч.Дарвінієм, Ф.Енгельсом та іншими вченими ХХ - ХХІ ст..

ТЕМА № 8: Теорія цивілізацій

- 1.Терміни, поняття та категорії в теорії локальних цивілізацій.
- 2.Етапи еволюції.
- 3.Принципи взаємодії між локальними цивілізаціями.
- 4.Види та типи локальних цивілізацій: критерії класифікації.

Література:

1. Тойнби А. Постыжение истории. - М.,1991 (др. изд.: СПб.,1996).
2. Хачатурян К. История цивилизаций. - М.,1996.
3. Цивилизации. - Вып.1-4. - М.,1992-1998.
4. Философия истории. – М.,1996; Львів, 2006.

Методичні вказівки

Головне завдання цього заняття - показати локальну цивілізацію як єдиний живий організм, розглянути ознаки і структуру локальної цивілізації, систематизувати і класифікувати терміни, поняття і категорії в теорії цивілізацій. Встановити загальні закономірності існування локальної

цивілізації в просторово-часових координатах. Як наслідок - скласти схему еволюції локальних цивілізацій. Оцінити компаративний (порівняльно-історичний) метод як загальну методологію вивчення історичного процесу.

Особливості самостійної підготовки до семінарських занять

Участь у *семінарських заняттях* має бути спрямована не просто на набуття певної суми знань, а головним чином на вироблення уміння і навичок за допомогою отриманих знань самостійно розбиратися у складних процесах суспільного розвитку. Одним з ефективних засобів активізації студентів на семінарських заняттях є проблемне навчання, що сприяє розвитку творчої думки і процесу пізнання.

Семінарські заняття в умовах проблемного навчання можуть набувати різних організаційних форм - "круглий стіл", ділова гра, диспут, прес-конференція, конкурс на краще знання першоджерел та ін. У їх основі - інтенсифікація навчального процесу через змагальність, поглиблення якісної підготовки, підвищення відповідальності за ефективне вирішення питань семінару, вироблення вміння відстоювати власні переконання, вести творчі дискусії, набувати навичок організаторської роботи.

Семінар («семінар» латинською мовою означає «розсадник», а в буквальному розумінні – поширення знань шляхом усних виступів і обговорень), на першому курсі найбільш поширена форма – розгорнута бесіда, яка вимагає знання фактичного матеріалу, уміння аргументовано викласти свої знання в усній формі. При підготовці до семінарського заняття треба керуватися такими рекомендаціями:

- Докладно ознайомтеся з темою і планом семінарського заняття, кожним із винесених на розгляд питань.
- Замовте у бібліотеці відповідні рекомендовані джерела й літературу, насамперед обов'язкову.
- Прочитайте документальні джерела й основну літературу до кожного з питань семінару, намагаючись осмислити прочитане.
- Законспекуйте необхідний матеріал, випишіть цитати.
- Складіть план і текст свого виступу на семінарському занятті з кожного питання.

Методичні рекомендації для семінарських занять з

Історії стародавнього світу

Семінарські заняття з Історії стародавнього світу є одним з головних видів самостійної роботи студентів з предмета й ставлять за мету розширення й поглиблення знань студентів за

загальним курсом, а також прищеплювання студентам навичок роботи з історичними джерелами.

Оснoву семінарських занять становить критичний аналіз джерел, їх зіставлення й визначення ступені вірогідності інформації, що міститься в них. Друге завдання – широка робота з науковою літературою, ознайомлення з різними методологічними концепціями. Семінарські заняття проводяться у різній формі. Найбільш проста з них застосовується звичайно на перших заняттях – колективне опрацювання, обговорення тексту джерела. Ця форма повинна постійно поєднуватися з обговоренням окремих питань по заздалегідь заданому плану. Крім того, студентам пропонується підготовка навчально-наукових доповідей. Перше заняття носить вступний характер. Студенти знайомляться з методикою аналізу історичних джерел з Історії стародавнього світу, з характеристикою основних видів джерел, із правилами підготовки й оформлення наукових праць. Завдання студентських доповідей – розвиток навичок самостійної роботи з літературою.

Крім обов'язкових доповідей, включених у план практичних занять, а також опонентських виступів, студентам пропонується виявити ініціативу й запропонувати свої теми для доповідей. Виступити з доповіддю або опонентським виступом зобов'язаний кожний студент групи (протягом навчального семестра). Після доповіді проводиться його обговорення. Кожна доповідь повинен займати не більш 15 хвилин, опонентський виступ – не більш 5 хвилин. На кафедру доповідь надається за тиждень до обговорення для загального ознайомлення.

У ході роботи із джерелами до кінця навчального року студент повинен мати певну уяву також про джерелознавство Історії стародавнього світу. У результаті, до закінчення навчання в університеті студент повинен максимально наблизитися до рівня самостійної творчої дослідницької роботи з оригінальними джерелами.

У процесі занять студенти повинні робити записи основних висновків у вільній формі по кожному із запропонованих питань та необхідні виписки з літератури у вільній формі. Наявність конспекту є обов'язковою.

Перелік практичних (семінарських) завдань

Семінар 1. Джерела з Історії стародавнього світу

1. Матеріальні джерела.
2. Письмові пам'ятки:
 - а) дешифрування ієрогліфів та клинопису,
 - б) документальні письмові пам'ятки,
 - в) літературні пам'ятки.

Література:

1. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. Курс лекцій. – К., 1996. – Лекція 2. – С.17-25.
2. История Древнего Востока / Под ред. Кузищина В.И. – М., 1988. – Глава 1, п.2. – С.14-19.
3. Источниковедение истории Древнего Востока. – М., 1984.
4. Кинк Х.А. Египет до фараонов. По памятникам материальной культуры. – М., 1964.
5. Кинк Х.А. Как строились египетские пирамиды. – М., 1967.
6. Кондратов А.М. Загадка сфинкса. – М., 1972.
7. История Древнего мира. В 3-х книгах./ Под ред. Дьяконова И.М. – Книга 1. Ранняя древность. – Лекция 6.

Семінар 2. Художня література Стародавнього Єгипту

1. Жанри та художні особливості літератури.
2. Відображення суспільних та політичних стосунків у художній літературі.
3. Віддзеркалення релігійних вірувань у художніх творах.

Література:

1. Сказки и повести Древнего Египта. – Л., 1979. (+ вступна стаття Рубінштейна)
2. Культура Древнего Египта. – М., 1976.
3. Литература Древнего Востока. – МГУ, 1971.
4. Пoesия и проза Древнего Востока.
5. Практикум по истории древнего мира. Часть 1. – М., 1981. – Тема 5.

Семінар 3. Народні рухи у Давньому Єгипті

1. Основні джерела з історії народних рухів у Єгипті та їх особливості.
2. Причини народних рухів.
3. Рушійні сили народних рухів.
4. Основні події та результат.

Література:

1. Практикум по истории древнего мира. Часть 1. – М., 1981. – Тема 2.
2. Берлев О.Д. Общественные отношения в Египте эпохи Среднего царства. – М., 1978.
3. Берлев О.Д. Трудовое население Египта в эпоху Среднего царства. – М., 1972.
4. Малеванный А.М., Чиглинцев, Шофман А.С. Классовая борьба в древнем мире. – Казань, 1987.
5. Источниковедение истории Древнего Востока. – М., 1984.

Семинар 4. Політичний устрій Єгипту періоду Нового царства

1. Структура та функції апарату управління.
2. Становище чиновництва та воїнів у єгипетському суспільстві.
3. Становище храмів у Єгипті та їх місце у політичній системі Єгипту.
4. Релігійна реформа Аменхотепа IV. (Причини, заходи, результат).

Література:

1. Практикум по истории древнего мира. Часть 1. – М., 1981. – Тема 3.История Древнего Востока / Под ред. Кузищина. – Гл.5., п.3.
2. Источниковедение истории Древнего Востока. – М., 1984.
3. Стучевский И.А. Колониальная политика Египта в эпоху 18 династии. – М., 1967.
4. Монте П. Египет Рамсесов –М., 1989. – Гл.10,11.
5. Лурье Очерки древнеегипетского права 16-10 вв. до н.э. – Л., 1960.
6. Матье М.Э. Во времена Нефертити. – М., Л., 1965.
7. Перепёлкин Ю.Я. Переворот Аменхотепа IV. – М., 1967–1984.
8. Перепёлкин Ю.Я. Тайна золотого гроба. – М., 1968.
9. Перепёлкин Ю.Я. Кэйе и Семнех-ке-ре. К исходу солнценопоклоннического переворота в Египте. – М., 1979.

Семинар 5. Взаємини Єгипту з іноземними країнами в період Нового царства

1. Особливості єгипетської зовнішньої політики.
2. Взаємини Єгипту з країнами Передньої Азії.
3. Взаємини Єгипту з Вавілонією.
4. Взаємини Єгипту з Хеттським царством:
 - а)причини хетто-єгипетського протистояння,
 - б)основні події,
 - в)перший договір, його зміст.

Література:

1. Практикум по истории древнего мира. Часть 1. – М., 1981. – Тема 3.
2. Практикум по истории древнего мира. – М., 1972. – Тема 2.
3. История Древнего Востока / Под ред. Кузищина. – Гл.5., п.3.
4. Источниковедение истории Древнего Востока. – М., 1984.
5. Стучевский И.А. Колониальная политика Египта в эпоху 18 династии. – М., 1967.
6. Монте П. Египет Рамсесов –М., 1989. – Гл.10,11.

Семінар 6. Особливості устрою суспільств найдавнішої Месопотамії за епосом про Гільгамеша

1. Епос про Гільгамеша як історичне джерело.
2. Особливості соціального устрою.
3. Особливості політичної структури.
4. Особливості господарства та побуту.
5. Міф про потоп (різниця між епосом та біблейським варіантом).

Література:

1. На ріках вавілонських: з найдавнішої літератури Шумеру, Вавілонії, Палестини. – К., 1991.
2. Литература Древнего Востока. – МГУ, 1971.
3. Пoesия и проза Древнего Востока.
4. Древний Восток. Книга для чтения / Под ред Струве В.В. – М., 1953.
5. Афанасьева Гильгамеш и Енкиду. – М., 1979.
6. Библия.

Семінар 7. Суспільство Вавілонії за законами Хаммурапі

1. “Зако́ни Хаммурапі” як історичне джерело:
 - а)структура пам’ятки,
 - б)як створювалася,
 - в)яким був судовий процес,
 - г)форми покарання.
2. Господарчий лад за “Законами Хаммурапі”:
 - а)форми земельної власності та землекористування,
 - б)господарча діяльність (с/г, ремісництво, торгівля).
3. Соціальний устрій Вавілонії:
 - а)рабство (джерела, типи, особливості),
 - б)вільне населення (авелум, мушкенум, основні категорії),
 - в)сімейні стосунки (характер родини, права чоловіка, жінки, дітей, успадкування).

Література:

1. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. Курс лекцій. – К., 1996. Історія Древнього Востока / Под ред. Кузицина В.И. – М., 1988.
2. Источниковедение истории Древнего Востока. – М., 1984.

3. История Древнего мира. В 3-х книгах./ Под ред. Дьяконова И.М. – Книга 1. Ранняя древность.
4. Практикум по истории древнего мира. Часть 1. – М., 1981. – Тема 4.
5. Практикум по истории древнего мира. – М., 1972. – Тема 3.
6. Черниловский З.М. История рабовладельческого государства и права. – М., 1960.
7. Лапин Л.А., Белов А.М. Глиняные книги. – Л., 1956.
8. Дьяконов И.М., Магазинер Ф.М. Старовавилонские законы// ВДИ. – 1952. – №3.
9. Якобсон В.А. Правовое и имущественное положение воинов времени первой Вавилонской династии// ВДИ. – 1963. – №2.

Семинар 8 Суспільство Ассирії за даними середньоассирійських законів

1. Середньоассирійські закони як історичне джерело.
2. Господарчий лад Ассирії (з/р, скотарство, ремісництво, торгівля).
3. Соціальний устрій (основні категорії населення, община).
4. Сімейні стосунки.

Література:

1. Источниковедение истории Древнего Востока. – М., 1984.
2. Законы Вавилонии, Ассирии и Хеттского царства// ВДИ. – 1952. – №1.
3. Янковская Н.Б. Новые среднеассирийские документы// ВДИ. – 1962. – №2.
4. Дьяконов И.М. К вопросу о судьбе пленных в Ассирии и Урарту// ВДИ. – 1952. №1.
5. Садаев Д.Ч. История древней Ассирии. – М., 1984.
6. Черниловский З.М. История рабовладельческого государства и права. – М., 1960.

Семинар 9. Ассирія – перша імперія

1. Основні етапи політичного розвитку Ассирії.
2. Створення Ассирійської імперії:
 - а) етапи,
 - б) методи,
 - в) внутрішня організація,
 - г) методи експлуатації завойованих територій.
3. Загибель Ассирійської імперії: основні причини та основні події.

Література:

1. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. Курс лекцій. – К., 1996.
2. История Древнего Востока / Под ред. Кузищина В.И. – М., 1988.
3. Источниковедение истории Древнего Востока. – М., 1984.

4. Дьяконов И.М. К вопросу о судьбе пленных в Ассирии и Урарту// ВДИ. – 1952. №1.
5. Садаев Д.Ч. История древней Ассирии. – М., 1984.

Семінар 10. Організація Перської держави за Дарія I.

1. Прихід до влади Дарія I (за даними Бехістунського надпису та іншими джерелами).
2. Реформи Дарія I:
 - а) адміністративна,
 - б) військова,
 - в) грошова та інші.
3. Система управління завойованими територіями:
 - а) склад імперії,
 - б) податки та повинності мешканців перських сатрапій,
 - в) становище різних верств населення

Література:

1. Практикум по истории древнего мира. Часть 1. – М., 1981. – Тема 7.
2. Практикум по истории древнего мира. – М., 1972. – Тема 5.
3. Источниковедение истории Древнего Востока. – М., 1984.
4. Дьяконов И.М. Очерк истории древнего Ирана. – М., 1972.
5. Дандамаев М.А. Политическая история Ахеменидской державы – М., 1985.
6. Дандамаев М.А. Иран при первых Ахеменидах. – М., 1963.
7. Дандамаев М.А., Луконин В.Г. Культура и экономика древнего Ирана. – М., 1980. Фрай Р. Наследие Ирана. – М., 1972.
8. Геродот. История в 9 книгах. – Кн.3.

Семінар 11. Індія за законами Ману

1. Закони Ману як історичне джерело.
2. Особливості господарювання.
3. Особливості соціального устрою:
 - а) варно-кастова система,
 - б) особливості рабства.
4. Державний устрій давньої Індії.

Література:

1. Практикум по истории древнего мира. Часть 1. – М., 1981. – Тема 8.
2. Практикум по истории древнего мира. – М., 1972. – Тема 6.
3. Источниковедение истории Древнего Востока. – М., 1984.

4. Бонгард-Левин Г.М., Ильин Г.Ф. Древняя Индия. – М., 1969.
5. Серебряков И.Д. Очерки древнеиндийской литературы. – М., 1971.
6. История и культура древней Индии. – М., 1963.
7. Бонгард-Левин Г.М. Индия эпохи Маурьев. – М., 1973.
8. Черниловский З.М. История рабовладельческого государства и права. – М., 1960.

Семинар 12. Порівняльна характеристика повстань “червонобрових” та “жовтих пов’язок” у давньому Китаї

1. Передумови та причини початку повстань.
2. Рушійні сили повстань.
3. Хід повстань: (мета, наявність програми, вимоги повстанців, методи дій, наявність організації, результат).
4. Причини поразки та значення повстань для історії давнього Китаю.

Література:

1. Практикум по истории древнего мира. Часть 1. – М., 1981. – Тема 9.
2. Практикум по истории древнего мира. – М., 1972. – Тема 7.
3. Источниковедение истории Древнего Востока. – М., 1984.
4. История Китая с древнейших времен до наших дней. – М., 1974.
5. Малявин В.В. Гибель древней империи. – М., 1983.
6. Степугина Т.В. О способах порабощения в Древнем Китае во времена империи Цинь и ранних Хань // Сборник статей по истории стран Дальнего Востока. – М., 1972.

Додаток 2

Методичні вказівки до самостійних робіт з дисципліни**ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ.
ІСТОРІЯ ПЕРВІСНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ**

Самостійна робота студентів (СРС) - органічна і невід'ємна частина навчального процесу, значення якої полягає в тому, що вона:

- формує потребу і навички систематичного та обґрунтованого вивчення документів;
- дозволяє напрацювати навички наукового пошуку;
- створює сприятливі умови для повного використання індивідуальних особливостей людини у навчанні;
- найважливішою умовою формування світоглядних засад;
- сприяє набуттю таких якостей, як наполегливість та системність у виконанні роботи.

Велике значення самостійної роботи у підготовці сучасних фахівців підтверджується багатою практикою вищої школи. Сьогодні СРС приділяється особливе місце в організації навчання у вищій школі. Кількість обов'язкових аудиторних занять скорочується, посилюється акцент на організації самостійної роботи, що розвиває індивідуальні форми навчання і виховання. Уміння творчо мислити, орієнтуватися в потоці наукової інформації, самостійно ставити й вирішувати принципово нові завдання – вимога постіндустріального суспільства. Сьогодні процес навчання у вищому закладі освіти все більше спирається на самостійну, близьку до дослідної роботу студента.

Без самостійної роботи важко набуті поглиблених знань. Оволодіння навичками самостійної роботи дає студенту змогу виконувати необхідну роботу якісно і в мінімальний термін. Вища школа покликана навчити студентів працювати в повну міру їх можливостей і здібностей, розвивати в них смак до творчого пошуку, виховувати в майбутніх фахівців прагнення до постійного збагачення і поновлення набутих знань. У підсумку СРС має сформувати у студентів знання і вміння, що дозволять їм самостійно вирішувати професійні завдання і проблеми.

У поняття *"самостійна робота"* входить не тільки робота, яку студенти виконують під час самопідготовки, але і самостійна діяльність у процесі навчання. Таким чином, СРС складається як з аудиторної роботи на лекціях та семінарах, так і з поза аудиторних занять.

У широкому значенні зміст самостійної роботи включає:

- слухання і конспектування лекцій;
- вивчення рекомендованої літератури, джерел та їх конспектування;
- підготовку рефератів;
- підготовку наукових доповідей та повідомлень на студентські науково-практичні конференції;
- підготовку до заліку/іспиту.

Рекомендації з самоорганізації СР. Багато залежить від самого студента, від його ставлення до навчання, до виконання своїх обов'язків. Щоб навчитися самостійно засвоювати краєзнавчий матеріал, він повинен проявити силу волі, наполегливість і цілеспрямованість, виховувати в собі тверду самодисципліну, виробляти й дотримуватися розумного режиму навчання і відпочинку. Навчати їх у всьому поводитися самостійно - мислити, обмірковувати, планувати свою роботу, тобто цінувати свій час й уміти розподіляти його, бачити перспективу в роботі, передбачати можливі труднощі тощо.

Вимоги й рекомендації до написання реферату

Реферат - одна із форм самостійного опанування студентом певних знань. Для його підготовки підбирається спеціальна література, робляться виписки, які згодом компонують відповідно до поставлених завдань. Кінцевий результат написання реферату - оприлюднення його результатів.

Структура реферату: титульний аркуш, зміст, вступ, 2-3 розділи, висновки, список використаної літератури. Загальний обсяг реферату: до 15-20 сторінок, з них до 4 сторінок - вступ, 15-17 сторінок - основний текст, 1 сторінка - висновки. Відлік сторінок починають з титульного аркуша. Проте титульний аркуш і аркуш "зміст" не нумерують, а починають із третьої сторінки - "ВСТУП" - у верхньому правому куті із цифри "3".

У вступі зазначають актуальність теми, особисте ставлення до обраної проблеми, хронологічні й територіальні рамки дослідження. Потім дають аналіз використаної літератури, вказуючи внесок кожного автора в розкриття проблеми. І нарешті - визначають мету та завдання роботи.

Кожен розділ, як правило, розкриває суть одного із завдань, і завершується загальним висновком.

У висновках до реферату підводять загальні підсумки роботи.

Обов'язковою умовою для написання реферату є текстові посилання на використану літературу. У кінці речення ставлять квадратні дужки, в яких зазначають порядковий номер появи в тексті джерела і сторінку, з якої зроблено пряме цитування тексту чи просто передача суті матеріалу, наприклад [4, с. 37].

Список використаної літератури складають в міру появи посилань у тексті. При цьому зазначають загальну кількість сторінок книги чи статті.

Зразок складання бібліографічного покажчика:

а) Книга із зазначенням автора:

Бойко О.Д. Історія України. - К.: Академія, 2001. - 675 с.

б) Книга без зазначення автора:

Рідний край: Навч. посібник/За ред. І.Ф.Прокопенка. - Харків: ХДПУ, 1999. - 527 с.

в) Багатотомне видання:

Давня історія України: В 2 т. - К.: Либідь, 1995. - Т. 2. - 220 с.

г) стаття часопису:

Ковтун Ю. Сузір'я Симеренків//Слобожанщина. - 2000. - № 16. - С. 224-240.

Кількість використаної літератури має бути не менше 5 джерел. При цьому, по можливості, бажано використати найновіші видання.

Висока оцінка за виконання реферату залежить від дотримання усіх вищезазначених вимог і успішного захисту. Виступ (до 10 хв.) має передати основні положення реферату. При цьому особливо враховується вільне володіння матеріалом, вміння аргументовано обстоювати свою думку й зацікавити аудиторію.

Перелік тем для рефератів

1. Хронологія історії первісного суспільства. Методи датування.
2. Спеціальні періодизації первісного суспільства: археологічні, геологічні, антропологічні.
3. Історичні періодизації: Л.Морган, Ф.Енгельс, сучасні підходи.
4. Загальна характеристика основних етапів розвитку первісного суспільства.

5. Джерела до історії первісності: дані археології, археозоології, археоботаніки, лінгвістики, антропології, етнографії.
6. Теорії походження людини.
7. Критерії людини.
8. Місце людини і людського суспільства у Всесвіті. Місце людини в зоологічній систематиці та антропологічна ланка людини.
9. Рушійні сили антропосоціогенезу. Подвійний характер праобщини.
10. Ранні етапи антропогенезу. Найдавніші витоки людини.
11. Австралопітеки – безпосередні попередники людей. Габіліси - перші
12. представники роду *Homo* на Землі.
13. Сучасна наука про час і місце початку процесу олюднення.
14. Найдавніші гомініди – архантропи. Фізичний тип. Матеріальна культура.
15. Палеоантропи. Фізичний тип. Матеріальна культура.
16. Проблема формування людини розумної. Час та місце виникнення неоантропа.
17. Расогенез.
18. Расова класифікація сучасного населення планети.
19. Загальна характеристика праобщини.
20. Види соціалізації. Ініціації.
21. Походження релігії.
22. Ранні форми релігії.
23. Загальна характеристика пізньопервісної общини.
24. Общинно-родинна структура в пізньопервісній общині.
25. Організація влади та у правління в пізньопервісній общині.
26. Загальна характеристика епохи розкладу і занепаду первісного суспільства.
27. Причини та передумови розкладу первісного ладу.
28. Виникнення додаткового продукту і приватної власності. Становлення великої патріархальної сім'ї та сімейної власності.
29. Виникнення соціальної та майнової нерівності.
30. Зародження експлуатації та її форми.
31. Родоплемінна організація та форми сім'ї в епоху розкладу первісності.
32. Залишки первісності в сучасному світі.

Перелік завдань для самостійної роботи

ТЕМА №1: Хронологія та періодизація первісної історії

1. Дати письмову відповідь на поставлені питання.
2. Порівняти періодизацію історії первісності, викладену в основних підручниках.
3. Скласти приблизну синхронізовану таблицю основних періодизацій історії первісності. (Заповнити наступну таблицю, вказавши основні типи періодизації історії первісного суспільства):

Датування періоду	Періодизація			
	геологічна	історична	палеоантропологічна	археологічна

І тис. р. до н.е.				

ТЕМА №2: Джерелознавство первісної історії

1. Навести приклад синтетичної реконструкції історії первісності із залученням щонайменше даних трьох інших наук.

ТЕМА №3: Скласти характеристику архантропа

ТЕМА №4: Скласти характеристику неандертальця

ТЕМА №5: Ознайомлення з теоріями про виникнення мислення та мови

ТЕМА №6: Виділення та характеристика основних рис праобщини

ТЕМА №7: Позначити на мапі найдавніші знахідки неоантропів

ТЕМА №8: Визначення структури ранньопервісної общини

ТЕМА №9: Охарактеризувати систему влади за часів пізньопервісної общини

ТЕМА №10: Визначити роль релігії та культури у первісному суспільстві

ТЕМА №11: Окреслити головні напрямки та етапи розвитку відтворюючого господарства

ТЕМА №12: Охарактеризувати основні напрямки переходу від родоплемінного строю до держави

ТЕМА №13: Ознайомлення з джерелами до ІПС

ТЕМА №14: Знання про ІПС на різних етапах розвитку людства

Основна література

1. Алексеев В.П., Першиц А.И. История первобытного общества. Изд. 5-е. Учебник для вузов. – М., 1999; 6-е, - М., 2004.
2. Алексеев В.П., Першиц А.И. История первобытного общества. Учебник для вузов. – М., 1990.
3. Алексеев А.П. Историческая антропология и этногенез. – М., 1989.
4. Алексеев В.П. Становление человечества. – М., 1984.
5. Алексеев В.П. Этногенез. – М., 1986.
6. Андреев И.Л. Происхождение человека и общества. – М., 1988. – Изд.2
7. Археологія України. Курс лекцій за ред. Л.Л. Залізняка. – К., 2005.
8. Борисковский П.И. Древнейшее прошлое человечества. – М., 1980.
9. Бутковская М.А., Файнберг Л.А. Проблема зарождения человеческого общества: новые подходы и гипотезы. // Исследования по первобытной истории. Сборник научных трудов. – М., 1992.
10. Давня історія України: У 2 кн. – К., 1995.
11. Елинек Я. Большой иллюстрированный атлас первобытного человека. – Прага, 1983.
12. История первобытного общества. Общие вопросы. Проблемы антропосоциогенеза. – М., 1990.
13. История первобытного общества. Эпоха первобытной родовой общины. – М., 1986.
14. История первобытного общества. Эпоха классового образования. – М., 1988.
15. Історична наука: понятійний та термінологічний словник. – К., 2004.

16. Лосев А.Ф. Античная мифология в ее историческом развитии. – М., 1987.
17. Нужний Д.Ю. Розвиток мікролітичної техніки в кам'яному віці: удосконалення зброї первісних мисливців. - К.: КНТ, 2008, 308 с.
18. Основы этнологии. - М., 1999. – Гл.2.
19. Павленко Ю.В. Раннеклассовое общество: генезис и пути развития. – К., 1989.
20. Павленко Ю.В. Передісторія давніх русів у світовому контексті. – К., 1994.
21. Свод этнографических понятий и терминов. Социально-экономические отношения и соционормативная культура. – М., 1989.
22. Свод этнографических понятий и терминов. Материальная культура. – М., 1989.
23. Станко В.Н., Гладких М.І., Сегеда С.П. Історія первісного суспільства. – К., 1999.
24. Сегеда С.П. Раси людини // Людина та її розвиток. – К., 1995.
25. Тайлор Э.Б. Первобытная культура. – М., 1989; М., 2010.
26. Чмихов М.О. Давня культура. – К., 1994.
27. Хрисанфова Е.Н., Перевозчиков И.В. Антропология. – М., 1991.

Додаткова література

1. Алексеев В.П. Становление человечества. – М., 1984.
2. Алексеев А.П. Историческая антропология и этногенез. – М., 1989.
3. Алексеев В.П., Першиц А.И. История первобытного общества: Учебник для вузов по специальности «История». 5-е изд. – М., 1999.
4. Андреев И.Г. Происхождение человека и общества. – М., 1988
5. Анисимов А. Ф. Духовная жизнь первобытного общества. – М.; Л. 1966.
6. Анисимов А. Ф. Исторические особенности первобытного мышления. – Л., 1971.
7. Антонова Е.В. Очерк культуры древних земледельцев Передней и Средней Азии. – М., 1984.
8. Ардзинба В.Г. Ритуалы и мифы древней Анатолии. – М., 1982.
9. Боас Ф. Ум первобытного человека. – М.; Л., 1926.
10. Борисковский П.И. Древнейшее прошлое человечества. – М., 1980.
11. Бромлей Ю.В. Очерки теории этноса. – М., 1983.
12. Бунак В.В. Антропометрия: Практический курс. – М., 1941.
13. Гернес М. История первобытного человека. – М., 2010.
14. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли. 3-е изд. – Ленинград, 1990.
15. Даниленко В.Н. Космогония первобытного общества // Начала цивилизации. Екатеринбург; – М., 1999.
16. Дерягина М.А. Эволюционная антропология. Биологический и культурный аспекты. Учебное пособие. – М., 1989.
17. Егер О. Всемирная история в 4 томах. Т. 1. – М., 1994.
18. Евсюков В. В. Мифы о вселенной. – Новосибирск, 1988.
19. Ефименко П.П. Первобытное общество. – К., 1987.
20. Золотарев А.М. Родовой строй и первобытная мифология. – М., 1984.
21. Зубов А.А. Одонтология: Методика антропологических исследований. – М., 1968.
22. История первобытного общества: Эпоха первобытной родовой общины. – М., 1986.
23. История первобытного общества: Эпоха классового общества. – М., 1988.
24. Истрин В.А. Возникновение и развитие письма. – М., 1965.
25. Квеннелл Марджори, Квеннелл Чарльз Первобытные люди. Быт, религия, культура / Пер. с англ. Т.М.Шуликовой. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2005.
26. Кнабе Г.С. Материалы к лекциям по общей теории культуры и культуре античного Рима. – М., 1993.

27. Ковалевский М.М. Родовой быт в настоящем, недавнем и отдаленном прошлом. Опыт в области сравнительной этнографии и истории права. – М., 2010.
28. Косвен М.О. Очерки истории первобытной культуры. 2-е изд. – М., 1957.
29. Котляр Е.С. Эпос народов Африки южнее Сахары. – М., 1985.
30. Крывелев И. А. История религий. – М., 1976. Т. 1.
31. Лаевская Э.Л. Мир мегалитов и керамики: Две художественные традиции в искусстве доантичной Европы. – М., 1997.
32. Ламберт Д. Доисторический человек: Кембриджский путеводитель / Пер. с англ. – Ленинград, 1991.
33. Леви-Брюль Л. Первобытное мышление. М., 1931.
34. Леви-Брюль Л. Первобытная мифология. Мифический мир австралийцев и папуасов. – М., 2010.
35. Леви-Брюль Л. Сверхъестественное и природа в первобытном мышлении. – М., 2010.
36. Леви-Строс К. Структурная антропология. – М., 1985.
37. Липс Ю. Происхождение вещей. – М., 1957.
38. Малиновский Б. Магия, наука и религия. – М., 1998.
39. Марр Н. Я. Этапы развития яфетической теории // Марр Н. Я. Избранные работы. Т. 1. – Л., 1933.
40. Марков Г.Е. История хозяйства и материальной культуры в первобытном обществе. – М., 2010.
41. Массон В.М. Экономика и социальный строй древних обществ (по данным археологии). – Л., 1976.
42. Матюшин Г.Н. У колыбели истории. – М., 1986.
43. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа. – М., 1976.
44. Мириманов В. Б. Первобытное и традиционное искусство. – М., 1973.
45. Мифы народов мира: Энциклопедия. В 2-х т. 2-е изд. – М., 1991. Т.1; – М., 1992. Т. 2.
46. Монгайт А.Л. Археология Западной Европы. – М., 1973. – Т.1.
47. Монгайт А.Л. Археология Западной Европы. Каменный век. – М., 1973.
48. Монгайт А.Л. Археология Западной Европы. Бронзовый и железный век. – М., 1974.
49. Очерки истории естественнонаучных знаний. – М., 1984.
50. Первобытное искусство. – Новосибирск, 1971; 1976.
51. Першиц А.И. Матриархат: иллюзии и реальность // Вестник АН СССР – 1986. - №3.
52. Першиц А.И. О военной составляющей политогенеза // Исследования по первобытной истории. – 18-27. – М., 1992.
53. Пропп В.Я. Исторические корни волшебной сказки. – Л., 1986.
54. Ранние формы искусства. – М., 1972.
55. Рогинский Я. Я. Об истоках возникновения искусства. – М., 1982.
56. Семенов Ю.И. Как возникло человечество. – М., 1966.
57. Семенов Ю.И. Происхождение брака и семьи. – Л., 1974.
58. Семенов Ю.И. Переход от первобытного общества к классовому: пути и вариант развития // Этнографическое обозрение. – 1993. - №1,2.
59. Социально-экономические отношения и соционормативная культура. – М., 1986. (Свод этнографических понятий и терминов).
60. Спиркин А. Происхождение сознания. – М., 1960.
61. Становление классов и государств. – М., 1996.

62. Стеблин-Каменский М. И. Миф. – Л., 1976.
63. Столяр А. Д. Происхождение изобразительного искусства. – М., 1985.
64. Тайлор Э. Б. Первобытная культура. – М., 1989; М., 2010.
65. Тахтарев К.М. Очерки по истории первобытной культуры. Первобытное общество. – М., 2010.
66. Тегако Л.И., Саливон И.И. Основы современной антропологии. – Минск, 1989.
67. Токарев С.А. История зарубежной этнографии.- М.,1978.
68. Токарев С.А. Основы этнографии. – М., 1978.
69. Токарев С. А. Ранние формы религии и их развитие. – М., 1991.
70. Тренчени-Вальдапфель И. Мифология. – М., 1959.
71. Угринович Д. М. Искусство и религия. – М., 1983. Гл. 1.
72. Файнберг Л. А. Представления о времени в первобытном обществе // Советская этнография. 1977. № 1.
73. Файнберг Л.А. У истоков социогенеза: от обезьян к общине древних людей. – М., 1980.
74. Формозов А.А. Памятники первобытного искусства. – М.. 1986.
75. Фрейд З. Тотем и табу. – М.; Пг., 1923.
76. Фрезер Д.Д. Золотая ветвь. – М., 1980; М., 1983.
77. Хазанов А.М. Классообразование: факторы и механизмы // Исследования по общей этнографии. – М., 1978.
78. Хрисанфова Е.Н., Перевозчиков И.В. Антропология. – М.,1991.
79. Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І. Т. Археологія та стародавня історія України. – К., 1978.
80. Художественная культура первобытного общества: Хрестоматия / Сост. И.А. Химик. СПб., 1994.
81. Шахнович М. И. Первобытная мифология и философия. – Л., 1971.
82. Штернберг Л. Я. Первобытная религия в свете этнографии. – Л., 1936.
83. Шурц Г. История первобытной культуры. В 2 томах. – М., 2010.
84. Элиаде М. Миф о вечном возвращении: Архетипы и повторяемость. – СПб., 1998.
85. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства // Маркс К., Энгельс Ф., Соч.2- е изд. – Т.21.
86. Энгельс Ф. Роль труда в процессе превращения обезьяны в человека. // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. Изд. 2-е. – Т.20.
87. Этнос в доклассовом и раннеклассовом обществе. – М., 1982.
88. Юнкер Т., Хоссвельд И. Открытие эволюции. – СПб., 2007.

МЕТОДИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ВИВЧЕННЯ КУРСУ «Історія стародавнього світу»

Методика самостійної роботи: загальні зауваження

Самостійна робота студентів (СРС) – органічна і невід'ємна частина навчального процесу, значення якої полягає в тому, що вона:

- формує потребу і навички систематичного та обґрунтованого вивчення документів;
- дозволяє напрацювати навички наукового пошуку;
- створює сприятливі умови для повного використання індивідуальних особливостей людини у навчанні;
- найважливішою умовою формування світоглядних засад;

- сприяє набуттю таких якостей, як наполегливість та системність у виконанні роботи.

Велике значення самостійної роботи у підготовці сучасних фахівців підтверджується багатою практикою вищої школи. Сьогодні СРС приділяється особливе місце в організації навчання у вищій школі. Кількість обов'язкових аудиторних занять скорочується, посилюється акцент на організації самостійної роботи, що розвиває індивідуальні форми навчання і виховання. Уміння творчо мислити, орієнтуватися в потоці наукової інформації, самостійно ставити й вирішувати принципово нові завдання – вимога постіндустріального суспільства. Сьогодні процес навчання у вищому закладі освіти все більше спирається на самостійну, близьку до дослідної роботу студента.

Без самостійної роботи важко набути поглиблених знань. Оволодіння навичками самостійної роботи дає студенту змогу виконувати необхідну роботу якісно і в мінімальний термін. Вища школа покликана навчити студентів працювати в повну міру їх можливостей і здібностей, розвивати в них смак до творчого пошуку, виховувати в майбутніх фахівців прагнення до постійного збагачення і поновлення набутих знань. У підсумку СРС має сформувані у студентів знання і вміння, що дозволять їм самостійно вирішувати професійні завдання і проблеми.

У поняття *"самостійна робота"* входить не тільки робота, яку студенти виконують під час самопідготовки, але і самостійна діяльність у процесі навчання. Таким чином, СРС складається як з аудиторної роботи на лекціях та семінарах, так і з поза аудиторних занять.

У широкому значенні зміст самостійної роботи включає:

- слухання і конспектування лекцій;
- вивчення рекомендованої літератури, джерел та їх конспектування;
- підготовку рефератів;
- підготовку наукових доповідей та повідомлень на студентські науково-практичні конференції;
- підготовку до заліку/іспиту.

Рекомендації з самоорганізації СР. Багато залежить від самого студента, від його ставлення до навчання, до виконання своїх обов'язків. Щоб навчитися самостійно засвоювати красномовний матеріал, він повинен проявити силу волі, наполегливість і цілеспрямованість, виховувати в собі тверду самодисципліну, виробляти й дотримуватися розумного режиму навчання і відпочинку. Навчати їх у всьому поводитися самостійно - мислити, обмірковувати, планувати свою роботу, тобто цінувати свій час й уміти розподіляти його, бачити перспективу в роботі, передбачати можливі труднощі тощо.

Вимоги й рекомендації до написання реферату

Реферат - одна із форм самостійного опанування студентом певних знань. Для його підготовки підбирається спеціальна література, робляться виписки, які згодом компонують відповідно до поставлених завдань. Кінцевий результат написання реферату - оприлюднення його результатів.

Структура реферату: титульний аркуш, зміст, вступ, 2-3 розділи, висновки, список використаної літератури. Загальний обсяг реферату: до 15-20 сторінок, з них до 4 сторінок - вступ, 15-17 сторінок - основний текст, 1 сторінка - висновки. Відлік сторінок починають з титульного аркуша. Проте титульний аркуш і аркуш "зміст" не нумерують, а починають із третьої сторінки - "ВСТУП" - у верхньому правому куті із цифри "3".

У вступі зазначають актуальність теми, особисте ставлення до обраної проблеми, хронологічні й територіальні рамки дослідження. Потім дають аналіз використаної літератури,

вказуючи внесок кожного автора в розкриття проблеми. І нарешті - визначають мету та завдання роботи.

Кожен розділ, як правило, розкриває суть одного із завдань, і завершується загальним висновком.

У висновках до реферату підводять загальні підсумки роботи.

Обов'язковою умовою для написання реферату є текстові посилання на використану літературу. У кінці речення ставлять квадратні дужки, в яких зазначають порядковий номер появи в тексті джерела і сторінку, з якої зроблено пряме цитування тексту чи просто передача суті матеріалу, наприклад [4, с. 37].

Список використаної літератури складають в міру появи посилань у тексті. При цьому зазначають загальну кількість сторінок книги чи статті.

Зразок складання бібліографічного покажчика:

а) Книга із зазначенням автора:

Бойко О.Д. Історія України. - К.: Академія, 2001. - 675 с.

б) Книга без зазначення автора:

Рідний край: Навч. посібник/За ред. І.Ф.Прокопенка. - Харків: ХДПУ, 1999. - 527 с.

в) Багатотомне видання:

Давня історія України: В 2 т. - К.: Либідь, 1995. - Т. 2. - 220 с.

г) стаття часопису:

Ковтун Ю. Сузір'я Симеренків//Слобожанщина. - 2000. - № 16. - С. 224-240.

Кількість використаної літератури має бути не менше 5 джерел. При цьому, по можливості, бажано використати найновіші видання.

Висока оцінка за виконання реферату залежить від дотримання усіх вищезазначених вимог і успішного захисту. Виступ (до 10 хв.) має передати основні положення реферату. При цьому особливо враховується вільне володіння матеріалом, вміння аргументовано обстоювати свою думку й зацікавити аудиторію.

Перелік завдань для самостійної роботи

Тема №1. Опрацювати запропоновану наукову літературу з проблеми особливостей економічного та політичного розвитку держав Стародавнього Сходу. Знайти відповіді на запитання: що таке “азіатський засіб виробництва”, “азіатські виробничі відносини”, “східна деспотія”.

Тема №2. Провести евристичну роботу з метою підготовки матеріалів за темою “Розвиток наукових знань у Давньому Єгипті”.

Тема №3. Провести евристичну роботу з метою підготовки матеріалів за темою “Розвиток наукових знань у Давній Месопотамії”.

Тема №4. Опрацювати запропоновану літературу за темою “Давня Палестина”, знати відповіді на запитання: походження давньоєврейських племен; етнічний склад населення Давньої Палестини; взаємини між різними етнічними групами у Давній Палестині; міграція єврейських племен; виникнення союзів Іудея та Ізраїль, виникнення Іудейського та Ізраїльського царств, їх історична доля; “Второзаконня Іосії”; рух пророків у Палести

Тема №5. Ознайомитися з Біблією та науковою літературою, присвяченою вивченню Біблії, вміти охарактеризувати її як історичне джерело.

Тема №6. Провести евристичну роботу в бібліотеці з метою визначення кола наукових публікацій з теми “Основні релігійні вчення в Індії”, опрацювати знайдену літературу та вміти орієнтуватися в основних положеннях та історії розвитку основних релігійних вчень Давньої Індії.

Тема №7. Провести евристичну роботу в бібліотеці з метою визначення кола наукових публікацій з теми “Основні суспільно-політичні вчення у давньому Китаї”, опрацювати знайдену літературу та вміти орієнтуватися в основних положеннях та історії розвитку основних суспільно-політичних вчень у давньому Китаї.

Тема №8. Скласти синхронічну хронологічну таблицю міжнародних відносин регіону Стародавнього Сходу за наступними напрямками: торгівельні контакти, військові конфлікти, дипломатичні місії, шлюбні угоди, мирні угоди.

Перелік тем для рефератів

Тема 1. Стародавній Єгипет

1. Періодизація і хронологія історії Стародавнього Сходу
2. Природно-кліматичні умови Єгипту
3. Культура, релігія і міфологія Стародавнього Єгипту

Тема 2. Держави Стародавньої Месопотамії

1. Природно-кліматичні умови Месопотамії. Етногенез і ментальність населення
2. Суспільство і господарство Ассирії
3. Культура і релігія народів Стародавньої Месопотамії

Тема 3. Стародавні царства Малої Азії та Закавказзя.

1. Природно - кліматичні умови, походження, ментальність населення
2. Політична історія, суспільство і державний устрій Хетського, Фрігійського і Лідійського царств
3. Утворення, розквіт і занепад Урарту

Тема 4. Країни Східного Середземномор'я

1. Природно - кліматичні умови, походження, ментальність населення
2. Перші державні творення. Фінікія, Сирія, Дамаське царство
3. Культура і релігія народів Східного Середземномор'я

Тема 5. Стародавній Іран

1. Природно - кліматичні умови, походження, ментальність населення
2. Стародавні держави Еламу
3. Культура і релігія Ахеменідського Ірану

Тема 6. Стародавні Індія. Китай і Японія

1. Природно - кліматичний фактор в історії Індії, Китаю і Японії
2. Хронологія і періодизація історії Індії, Китаю та Японії
3. Проблеми етногенезу населення Індії та Японії
4. Релігія і культура Стародавньої Індії
5. Суспільно-політичні вчення Стародавнього Китаю: конфуціанство, моїзм, легізм, даосизм
6. Культура Стародавнього Китаю.

Перелік тем для самостійної роботи**Тема: Греко-персидські війни**

1. Причини й привід греко-персидських війн.
2. Перший і другий походи персів у Грецію. Марафонська битва 490 р. до н.е.
3. Третій похід персів у Грецію. Морська битва при Саламіні.
4. Битви при Платеях та у М.Мікале.
5. Причини поразки персів.

Література

- Геродот. История / Пер. Г.А. Стратановского. - Л., 1972.
- Хрестоматия по истории древней Греции / Под ред. Д.П. Каллистова - М., 1964.
- Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории. Т. 1. Античный мир. - М., 1936; СПб., 1994.
- История Древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. - М., 1986; 1996; 2001
- Разин Е. А. История военного искусства. Т.1. – М., 1955; СПб., 1999.
- Сергеев В. С. История древней Греции. – М., 1963.

Тема: Пелопоннеська війна

1. Причини і приводи Пелопоннеської війни.
2. Архідамова війна і Никієв мир.

3. Сіцилійська експедиція афінян та Декелейська війна.
4. Завершальний етап Пелопоннеської війни, її наслідки.

Література

Фукидид. История. - Л., 1981.

Хрестоматия по истории Древней Греции / Под ред. Д.П. Каллистова – М.,

1964. Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории. Т. 1.

Античный мир. - М., 1936; СПб., 1994.

История Древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. - М., 1986; 1996; 2001

Разин Е. А. История военного искусства. Т.1. – М., 1955; СПб., 1999.

Сергеев В. С. История древней Греции. – М., 1963.

Тема: Давньогрецька культура класичного періоду

1. Філософія і наука.
2. Особливості релігії, свята.
3. Давньогрецький театр і його суспільне значення.
4. Ораторське мистецтво.
5. Архітектура і мистецтво.

Література

Винничук Л. Люди, нравы, обычаи в древней Греции и Риме. - М., 1988.

История Древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. - М., 1986; 1996; 2001.

Зелинский Ф.Ф. История античной культуры. - СПб., 1995.

Каллистов Д.П. Античный театр. - М., 1970

Куманецкий К. История культуры древней Греции и Рима. - М., 1990.

Радциг С.М. Введение в классическую философию. - М., 1965.

Сергеев В.С. История Древней Греции. - М., 1963

Соколов Г.И. Искусство Древней Греции. - М., 1980.

Тема: Експансія Риму у Східному Середземномор'ї. Третя Пунічна війна.

1. Причини римської експансії у Східному Середземномор'ї.
2. Македонські війни Риму.
3. Втручання Риму у справи Греції.
4. Війни Риму з державою Селевкідів. 5. Третя Пунічна війна.

Література

Хрестоматия по истории древнего Рима / Под ред. С.Л. Утченко. – М., 1962.

История дипломатии. Т.1. - М., 1941.

- История Древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. - М., 1981; 2001.
 Ковалев С.И. История Рима. - Л., 1986.
 Машкин Н.А. История Древнего Рима. – М., 1956.
 Моммзен Т. История Рима. Т.1. - Кн.3. - М., 2001
 Разин Е. А. История военного искусства. Т.1. – М., 1955; СПб., 1999.

Тема: Римська культура періоду республіки (III - I ст. до н.е.)

1. Вплив грецької культури на розвиток римської.
2. Виникнення римської літератури і поезії. Комедії Плавта і Теренція.
3. Розвиток ораторського мистецтва, Ціцерон.
4. Архітектура, скульптура та живопис.
5. Римська школа. Розвиток права.

Література

- Хрестоматия по истории древнего Рима / Под ред.С.Л. Утченко. – М., 1962.
 Гиро П. Частная и общественная жизнь римлян. - М., 1913; СПб., 1995.
 Жураковский Г.Е. Очерки по истории античной педагогики. - М., 1940; М., 1963.
 История Древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. - М., 1981; 2001.
 Ковалев С.И. История Рима. - Л., 1986.
 Культура древнего Рима / Под ред. Е.С. Голубцовой. Т.1. - М., 1985.
 Машкин Н.А. История Древнего Рима. – М., 1956

Тема: Громадянська війна в Римі 43-31 рр. I ст. до н.е.

1. Перші дні після вбивства Ю. Цезаря.
2. Мутинська війна.
3. Другий триумвірат і битва при Пилипах.
4. Перузінська війна. Боротьба з Секстом Помпеем.
5. Політика Марка Антонія на Сході.
6. Заключний етап громадянської війни і падіння республіки.

Література

- Хрестоматия по истории древнего Рима / Под ред.С.Л. Утченко. – М., 1962.
 История Древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. - М., 1981; 2001.
 Ковалев С.И. История Рима. - Л., 1986.
 Машкин Н.А. История Древнего Рима. – М., 1956.
 Зелинский Ф.Ф. Римская империя. - СПб., 2000
 Сергеев В.С. Очерки истории древнего Рима. Ч.1. - М., 1938.

Плутарх. Антоний // Сравнительные жизнеописания. Т.3. - М., 1964.

Гай Светоний Транквилл. Божественный Август // Жизнеописания двенадцати цезарей. - М., 1964.

Тема: Походження християнства та його рання історія

1. Проблема виникнення християнства. Суть вчення.
2. Первісні християнські общини, їх соціальний склад.
3. Зміни у соціальному складі християнських общин. Єпископат і боротьба всередині общин.
4. Єресі в християнстві. Гоніння християн у Римській імперії.
5. Історичне значення раннього християнства.

Література

История Древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. - М., 2001.

Ранович А.Б. Первоисточники по истории раннего христианства - М., 1990.

Каждан А.П. Религия и атеизм в древнем мире. - М., 1957

Кубланов М.М. Возникновение христианства. - М., 1974

Ковалев С.И. Основные вопросы происхождения христианства. - М.;Л., 1964.

Ранович А.Б. Очерк истории раннехристианской церкви. - М., 1941.

Свенцицкая И.С. Тайные писания ранних христиан. - М., 1980

Поснов М.Э. История христианской церкви. – К., 1991.

Тема: Римська імперія в середині та в другій половині

IV сторіччя н.е.

1. Соціально-економічне становище та роль варварів у Римській імперії.
2. Спадкоємці імператора Костянтина I.
3. Юліан Відступник і його спроба відродження язичества.
4. Політика римських імператорів останньої третини IV ст. н.е.
5. Остаточне розділення Римської імперії на Західну і Східну.

Література

Зелинский Ф.Ф. Римская империя. - СПб., 2000.

История Древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. - М., 1981; 2001.

Ковалев С.И. История Рима. - Л., 1986.

Машкин Н.А. История Древнего Рима. – М., 1956.

Сергеев В.С. Очерки истории древнего Рима. Ч.2. - М., 1938.

Тема: Падіння Західньої Римської імперії

1. Становище в Західній Римській імперії наприкінці IV-V ст. н.е.
2. Навала “варварів” і створення варварських королівств на території Західньої Римської імперії в V ст. н.е.
3. Гунська загроза і битва на Каталаунських полях.
4. Розпад та загибель Західньої Римської імперії.

Література

- История Древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. - М., 2001.
- Ковалев С.И. История Рима. - Л., 1986.
- Корсунский А.Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств. - М., 1984.
- Машкин Н.А. История Древнего Рима. – М., 1956.
- Сергеев В.С. Очерки истории древнего Рима. Ч.2. - М., 1938.

Методичні вказівки до контрольних робіт з дисципліни

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ. ІСТОРІЯ ПЕРВІСНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ

Підготовка спеціалістів на історичному факультету передбачає написання і захист контрольних робіт з цілого ряду історичних дисциплін.

Контрольна робота - це одна з форм самостійної навчальної роботи, вид індивідуального завдання, яке виконується в процесі вивчення програмного матеріалу і, в той же час, являється формою контролю знань студентів з певної теми.

Мета контрольної роботи - самостійне здобуття, опанування, закріплення і узагальнення студентами знань з певної теми курсу «Історія первісного суспільства».

Завдання контрольної роботи:

- навчити студентів пошуку історичних джерел та літератури, їх аналізу, систематизації і узагальненню;
- виробити вміння формулювати окремі положення, логічному і послідовному викладу тієї чи іншої проблеми, аргументовано доводити свої висновки;
- навчити студентів елементам самостійної дослідницької роботи і методики наукового дослідження.

Студенту рекомендується такий алгоритм з підготовки і написання контрольної роботи:

- вибрати тему;
- скласти план;
- провести пошук, відбір і вивчення історичних джерел та наукової літератури;
- написати і оформити текст.

При визначенні теми контрольної роботи студент керується «Тематикою контрольних робіт», яка подана нижче. Студент має право вибрати лише ту тему, номер якої відповідає його номеру у списку студентів групи.

Після вибору теми студенту рекомендується уважно прочитати відповідні розділи підручника чи навчального посібника, що дозволить визначити вузлові питання і проблеми, які мають бути розглянуті в контрольній роботі і приступити до складання плану. Від якості плану значною мірою залежить ступінь і глибина розкриття основних проблем теми роботи.

План контрольної роботи має такі складові частини:

- Вступ.
- 2-3 питання.
- Висновки.
- Список використаних джерел та літератури.

Після складання плану контрольної роботи студенту рекомендується приступити до пошуку і вивчення джерел та літератури. Крім того, необхідно ознайомитися з покажчиками статей, інших матеріалів, які були опубліковані протягом року в історичних наукових виданнях (журналах, альманахах тощо) і розміщених в останньому номері за кожен рік видання. Для пошуку відповідної наукової інформації необхідно залучати Інтернет.

Вивчаючи відповідні джерела та наукову літературу, слід виписувати, конспектувати усі необхідні цитати, факти, цифри, положення, аргументи, докази.

Найбільш поширені такі форми записів: тези, виписки в конспектах або на окремих картках. При цьому потрібно обов'язково дотримуватися правила: кожна цитата, кожна виписка, кожен запис повинні мати точний бібліографічний опис твору, сторінок, з яких було

зроблено виписки. Зібраний матеріал слід згрупувати, систематизувати відповідно до плану, творчо осмислити і тільки після цього приступити до написання тексту контрольної роботи.

У Вступі (2-3 стор.) необхідно обґрунтувати актуальність теми, тобто важливість, суттєве значення теми сучасним теоретичним потребам розвитку історичної науки, практичним завданням відповідної сфери діяльності, її місце в курсі. Далі стисло надається огляд літератури (історіографічний огляд), тобто визначається ступінь (стан) вивчення, розробки даної теми. При цьому потрібно вказати хто, коли, в яких монографіях, наукових статтях вивчав цю тему, які питання недостатньо висвітлені. Оцінка має носити критичний характер.

Потім студент визначає мету і завдання контрольної роботи, географічний регіон та хронологічні рамки досліджуваної теми, подає короткий огляд джерельної бази, використаної в роботі.

2-3 питання основної частини передбачають висвітлення головних проблем контрольної роботи. На основі вивчення джерел та наукової літератури, критичного мислення матеріалу спираючись на принципи об'єктивності, аналізу і синтезу, історизму, студенту необхідно розглянути причинно-наслідкові зв'язки досліджуваного питання, узагальнити факти і явища, аргументовано, послідовно, логічно і чітко розкрити мету і завдання роботи. При цьому кожне положення необхідно підкріпити системою доказів, аргументів і пояснень. Факти і приклади повинні бути точними, перевіреними і тільки з першоджерел.

Висвітлюючи те чи інше питання (проблему), студент повинен спиратися на праці інших авторів, цитуючи їхні аргументи, положення, факти тощо. Але кожна цитата повинна мати посилання на відповідне джерело, монографію, статтю. Разом з тим, контрольна робота не повинна перетворюватися у суцільне цитування думок інших авторів.

В кінці кожного питання необхідно обов'язково робити відповідні висновки, в яких у концентрованому вигляді узагальнюється викладений матеріал, а також забезпечується логічний зв'язок між питаннями.

Висновки (1-2 стор.) - заключна частина контрольної роботи. Тут студент підводить підсумки, результати свого дослідження, формулює висновки щодо висвітлення актуальності, мети і завдань контрольної роботи, до яких він прийшов у процесі вивчення теми.

При написанні контрольної роботи студенту особливу увагу необхідно звернути на науково-довідковий апарат - систему однотипних посилань на джерела та наукову літературу. Найбільш поширеними являються внутрішньотекстові та підстрочні посилання.

Внутрішньотекстові посилання є більш доцільною формою. Вони розміщуються в тексті безпосередньо після наведення цитати, фактів, статистичних даних тощо, в кінці речення в квадратних дужках. Наприклад: В статті 205 «Законів Хаммурапі» говориться: «Якщо раб - чоловіка ударить сина чоловіка, слід відрізати йому вухо» [1,72]. Перша цифра означає номер позиції в «Списку джерел та літератури», а друга - сторінку, з якої приводиться цитата або якісь факти, дані.

Підстрочні посилання подають так: після цитати, фактів, положень в кінці речення вгорі позначається номер посилання відповідними цифрами, а внизу сторінки, під рискою наводять під тим же номером публікацію з дотриманням правил бібліографічного опису.

Структура контрольної роботи:

- Титульний аркуш
- Зміст
- Вступ
- 2-3 питання основної частини
- Висновки
- Список джерел та літератури

Титульний аркуш є першою сторінкою контрольної роботи і містить такі відомості

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Кафедра історії та суспільних дисциплін

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

З Історії первісного суспільства на тему: «Походження людини»

Виконав (ла): студент (ка)

Ковач Беата Олександрівна

Перевірив:

Берегово

2012

Зміст контрольної роботи подають за титульним аркушем. Він містить найменування і номери усіх початкових сторінок усіх структурних частин.

Наприклад:

ЗМІСТ

Вступ.....3

1. Розділ.....5

2. Розділ.....11

Список джерел та літератури.....18

Список джерел та літератури рекомендується складати за абеткою (в алфавітному порядку) назв джерел, наукової літератури прізвищ автора (авторів) і за загальною (наскрізною) нумерацією.

До списку входять:

- історичні писемні джерела, які, як правило, вміщені у збірниках документів чи хрестоматіях;

- документи, які опубліковані від імені державних органів і відомств та громадських організацій;

- наукова література: підручники, посібники, монографії, статті у збірниках, журналах, альманахах тощо.

Список джерел та літератури складають мовою оригіналу друкованої праці у відповідності до правил бібліографічного опису літератури

Приклади оформлення бібліографічного опису джерел та літератури

(Бюлетень ВАК України - 2008. - №3)

№ п/п Характеристика джерел та літератури Приклад оформлення

Монографії, підручники, навчальні посібники, книги:

- один автор: Крижанівський С.П. Історія Стародавнього Сходу: [підручник] / Олег Прокопович Крижанівський. - К.: Либідь, 2002. - 592с.

- Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання в школі: [монографія] // Константин Олексійович Баханов. - Запоріжжя: Просвіта, 2004. - 328с.

- Два автори: Пометун О. Методика навчання історії в школі / О.І. Пометун, Г.О.Фрейман. - К.: Генеза, 2005. -329с.

- Три автори: Станко В.Н. Історія первісного суспільства [підруч.для студ.гуманіт.спец.вищ.закл.осв.] / Станко В.Н., Гладких М.І., Сегеда С.П. -К.: Либідь, 1999.-240с.

- Чотири автори: Всесвітня історія: [Навч.посіб.] / Б.М.Гончар, М.Ю.Козицький, В.М.Мордвінцев, А.Г. Слюсаренко [3-те вид., випр. і доп.]. - К.: Знання, 2007. - 694с.

- П'ять і більше авторів: Історія України / [Верстюк В.Ф., Гарань О.В., Гуржій О.І та ін.]; під ред.В.А.Смоляя. - К.: Альтернатива, 1997. - 416с.

- История Древнего Востока / [Вигасин В.В., Дандамаев М.А., Крюков М.В. и др.]; под ред. В.И.Кузицина. - М.: Высшая школа,2001. -462с.

Багатотомне видання: Всемирная история : В. 24т. / [Бадак А.Н., Войнич Н.Е., Волчек Н.М. и др.]. - Мн.: Литература, 1998. - Т.22: Канун Второй мировой войны. - 1998. - 528с.

Частина книги, періодичного, продовжуваного видання (стаття в збірнику наукових праць, в журналі тощо): Іваненко В.В. Велика Вітчизняна війна і Україна: деякі проблеми методології та історіографії / В.В. Іваненко // Сторінки воєнної історії України: Зб.наук.ст. - К., 2004. - Вип.8. Ч.1. - С.75-83

• Дьяконов И.М. Законы Вавилонии, Ассирии и Хеттского царства / И.М. Дьяконов // Вестник древней истории. - 1952. - №3-4. - С.57-88

• Виноградов И.В. Новое царство в Египте / И.В.Виноградов // История Древнего мира: в 3 кн. Кн.1: Ранняя древность. - М.: Наука, 1989. - С.272-291.

• Охредько О.Е. Дидактична гра на уроках історії Стародавнього Світу / О.Е. Охредько // Історія та правознавство. -2004. - №21. - С.2-7

• Бовыкин Д.Ю. Революционный террор во Франции XVIII века: новейшие интерпритации / Д.Ю. Бовыкин // Вопросы истории. - 2002. - №6. - С.114-149

Автореферати дисертацій: Грачевська Т.О. громадсько-політична, наукова та історико-літературна діяльність П.В.Феденка (1893-1981рр.): автореф. дис. На здобуття наук.ступеня канд.іст.наук: спец. 07.00.01 «Історія України»/Т.О.Грачевська. - Дніпропетровськ, 2007. - 20с.

5Документ з хрестоматій та збірників документів: Гимн Атону // Хрестоматія по історії Древнього Востока: [учеб.пособ.]:в 2ч. - Ч.1 / под ред. М.А.Коростовцева, И.С.Кацнельсона, В.И.Кузищина. - М.: Высшая школа, 1980. - С.90-92.

Кодекс законів Хаммурапі // Хрестоматія з історії Стародавнього світу: в 2т. / [за ред. В.В.Струве]. - К.: Радянська школа. 1953. - Т.1. - С.139-165.

Електронні ресурси Пименова Л.А. О некоторых спорных вопросах истории Старого порядка и революции [Электронный ресурс] / Л.А.Пименова // Актуальные проблемы изучения истории Великой французской революции (материалы «круглого стола» 19-20 сентября 1988г.). -М.,1989. - С.93-99. - Режим доступа: [http // www annuairefr. narod. ru / Discussion / discuss - Pimenova. html](http://www.annuairefr.narod.ru/Discussion/discuss-Pimenova.html).

Контрольна робота з Історії первісного суспільства виконується українською або угорською мовою з однієї сторони аркуша розміром А4 (297x210мм).

Якщо робота друкується на комп'ютері, то необхідно дотримуватися таких правил: текст повинен бути набраний через 1,5 інтервалу шрифтом Times New Roman, шрифт 14 і такими полями: ліве - не менш 25мм, праве - 10мм,нижнє і верхнє - по 20мм.

Нумерація структурних частин подається арабськими цифрами. Але «Зміст», «Вступ», «Висновки», «Список джерел та літератури» не мають порядкового номера.

Нумерування сторінок здійснюється у правому верхньому куті арабськими цифрами без знаку №. Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації, але номер не проставляють.

Орієнтовний обсяг контрольної роботи 15-20 аркушів формату А4.

Порядок подання і захист контрольної роботи

Контрольна робота подається у вигляді зошита скріплених аркушів формату А4 на кафедру всесвітньої історії у зазначений термін. Після перевірки викладачем контрольної роботи під час зимової екзаменаційної сесії проводяться її публічний захист.

Захист включає:

- Доповідь студента про зміст роботи, яка не повинна перевищувати 5-8 хв.;
- Відповіді на запитання викладача і студентів;
- Оголошення викладачем оцінки контрольної роботи - «зараховано» чи «не зараховано».

Якщо студент з контрольної роботи отримує оцінку «не зараховано», він не допускається до здачі екзамену. Роботу необхідно доопрацювати і знову подати на перевірку.

Теми контрольних робіт

33. Хронологія історії первісного суспільства. Методи датування.

34. Спеціальні періодизації первісного суспільства: археологічні. геологічні, антропологічні.

35. Історичні періодизації: Л.Морган, Ф.Енгельс, сучасні підходи.

36. Загальна характеристика основних етапів розвитку первісного суспільства.

37. Джерела до історії первісності: дані археології, археозоології, археоботаніки, лінгвістики, антропології, етнографії.

38. Теорії походження людини.

39. Критерії людини.
40. Місце людини і людського суспільства у Всесвіті. Місце людини в зоологічній систематиці та антропологічна ланка людини.
41. Рушійні сили антропосоціогенезу. Подвійний характер праобщини.
42. Ранні етапи антропогенезу. Найдавніші витoki людини.
43. Австралопітеки – безпосередні попередники людей. Габіліси - перші
44. представники роду Номо на Землі.
45. Сучасна наука про час і місце початку процесу олюднення.
46. Найдавніші гомініди – архантропи. Фізичний тип. Матеріальна культура.
47. Палеоантропи. Фізичний тип. Матеріальна культура.
48. Проблема формування людини розумної. Час та місце виникнення неоантропа.
49. Расогенез.
50. Расова класифікація сучасного населення планети.
51. Загальна характеристика праобщини.
52. Види соціалізації. Ініціації.
53. Походження релігії.
54. Ранні форми релігії.
55. Загальна характеристика пізньопервісної общини.
56. Общинно-родинна структура в пізньопервісній общині.
57. Організація влади та у правління в пізньопервісній общині.
58. Загальна характеристика епохи розкладу і занепаду первісного суспільства.
59. Причини та передумови розкладу первісного ладу.
60. Виникнення додаткового продукту і приватної власності. Становлення великої патріархальної сім'ї та сімейної власності.
61. Виникнення соціальної та майнової нерівності.
62. Зародження експлуатації та її форми.
63. Родоплемінна організація та форми сім'ї в епоху розкладу первісності.
64. Залишки первісності в сучасному світі.

Модульні контрольні роботи

Модульні контрольні роботи виконуються у формі тестів, кожен з яких містить різні завдання. Загальна кількість балів 100, оцінювання знань здійснюється за допомогою наступної таблиці:

Шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	
60-63	E	задовільно
0-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання

Форми контрольних робіт (тестів)

I. Válassza ki a négy válaszlehetőség közül a helyes megoldást! (elemenként 2 pont, összesen 10 pont)

1. Melyik mai ország területén található Taung?

- a. Zimbabwe
- b. Angola
- c. Argentína
- d. Dél-Afrikai Köztársaság

2. Melyik ország területén bukkantak rá Homo habilis leletekre?

- a. Tanzánia
- b. Egyiptom
- c. Marokkó
- d. Kína

3. Az alábbi lelőhelyek közül válassza ki azt, ahol Homo erectus leletekre bukkantak!

- a. Királyháza
- b. Vértesszőlős
- c. Tesik Tas
- d. Omo folyó

4. Melyik történelmi korszakra jellemző a tűz megjelenése?

- a. neolitikum
- b. rézkor
- c. paleolitikum
- d. holocén

5. Melyik tulajdonság jellemző a Homo neanderthalensisre?

- a. csiszolt kőeszközöket készített
- b. dinoszauruszokra vadászott
- c. erős csontozata volt
- d. kis agytérfogattal rendelkezett

II. Kakukktójtás. Válassza ki melyik elem nem illik a sorba és indokolja választát! (elemenként 3 pont, összesen 15 pont)

J. L. Lubbock, H. Schliemann, L. Leakey, L. Wooley, H. Carter

Indoklás:

Holocén, Pleisztocén, Günz, Würm, Riss, Mindel

Indoklás:

Olduvai, Ascheuli, Solutrei, Madleni, Kőrösi

Indoklás:

Királyháza, Kiik-Koba, Moldova, Mezin, Mezsericsi

Indoklás:

Bug-Dnyesztrovi kultúra, kőrösi kultúra, tripiljei kultúra, szurszki kultúra, dnyipro-donyecki kultúra

Indoklás:**III. Magyarázza meg az alábbi fogalmakat. (elemenként 3 pont, összesen 15 pont)**

1. Paleolitikum
2. „Neolit forradalom”
3. Hármass periódizációs rendszer
4. Processzuális régészet
5. Szkíta állati stílus

IV.

1) Mit tud az alábbi személyekről? (Ki volt, mikor élt, miről híres?) (elemenként 3 pont, összesen 15 pont)

1. Louis Leakey
2. Tim D. White
3. Charles Darwin
4. Lucy
5. Carl von Linné

2) Ki a bemutatott személy? (elemenként 1 pont, összesen 5 pont)

1. Orvosként bevonult a hadseregbe, hogy Jáva szigetére utazhasson
2. Férjével Kelet-Afrikába utazott paleoantropológiai kutatások céljából
3. Majomprofesszor
4. Systema Naturae című munkájában rendszerezte az addig ismert összes növényt, állatot és ásványt
5. Megírta „A munka szerepe a majom emberré válásában” c. munkát

V. Kronológia

1) Kössön egy eseményt a következő dátumokhoz! (elemenként 2 pont, összesen 10 pont)

1. I.e. 10 000 – i.e. 6000
2. 1924
3. 1972
4. I.e. 900 – időszámításunk kezdete
5. I.e. 6000 – i.e. 4000

2) Nevezze meg a megfelelő dátumot vagy időszakot! (elemenként 2 pont, összesen 10 pont)

1. A bipedalizmus megjelenése
2. A modern agy megjelenése
3. Az első emberek megjelenése Ausztráliában
4. A tűzhasználat kezdetei
5. A pengeiparok elterjedése

VI. Válaszoljon röviden az alábbi kérdésekre! (elemenként 4 pont, összesen 20 pont)

1. Mi a különbség az ember és a csimpánz lábfeje között?
2. Miért haltak ki az Gigantopithecusok?
3. Milyen természetföldrajzi környezetben éltek az Australopithecusok?

4. Milyen célból készültek a barlangrajzok?
5. Hogyan házasították a kutyát?

Методичні рекомендації з написання та оформлення КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Підготовка бакалаврів передбачає написання і захист контрольних робіт з цілого ряду історичних дисциплін.

Контрольна робота - це одна з форм самостійної навчальної роботи, вид індивідуального завдання, яке виконується в процесі вивчення програмного матеріалу і, в той же час, являється формою контролю знань студентів з певної теми.

Мета контрольної роботи - самостійне здобуття, опанування, закріплення і узагальнення студентами знань з певної теми курсу «Історія стародавнього світу».

Завдання контрольної роботи:

- навчити студентів пошуку історичних джерел та літератури, їх аналізу, систематизації і узагальненню;
- виробити вміння формулювати окремі положення, логічному і послідовному викладу тієї чи іншої проблеми, аргументовано доводити свої висновки;
- навчити студентів елементам самостійної дослідницької роботи і методики наукового дослідження.

Студенту рекомендується такий алгоритм з підготовки і написання контрольної роботи:

- вибрати тему;
- скласти план;
- провести пошук, відбір і вивчення історичних джерел та наукової літератури;
- написати і оформити текст.

При визначенні теми контрольної роботи студент керується «Тематикою контрольних робіт», яка подана нижче.

Після вибору теми студенту рекомендується уважно прочитати відповідні розділи підручника чи навчального посібника, що дозволить визначити вузлові питання і проблеми, які мають бути розглянуті в контрольній роботі і приступити до складання плану. Від якості плану значною мірою залежить ступінь і глибина розкриття основних проблем теми роботи.

План контрольної роботи має такі складові частини:

- Вступ.
- 2-3 питання.
- Висновки.
- Список використаних джерел та літератури.

Після складання плану контрольної роботи студенту рекомендується приступити до пошуку і вивчення джерел та літератури. Крім того, необхідно ознайомитися з покажчиками статей, інших матеріалів, які були опубліковані протягом року в історичних наукових виданнях (журналах, альманахах тощо) і розміщених в останньому номері за кожен рік видання. Значна частина джерел з історії Стародавнього світу опубліковані в ряді практикумів та хрестоматій.

1. Гроссман Ю.М. Історія Стародавнього Сходу: Практикум /Ю.Гроссман, І. Лісовий . - Львів: 1985.

2. Хрестоматія з історії Стародавнього світу: у 2т.[упоряд.. Крижанівський та ін.]. - К.: Радянська школа, 1974.

3. Хрестоматия по истории Древнего Востока: [учеб.пособ.]: в 2 ч. / под. ред. М.Коростовцева, И.С. Кацнельсона, В.И. Кузицина. - М.: Высшая школа, 1980.

Для пошуку відповідної наукової інформації необхідно залучати Інтернет.

Вивчаючи відповідні джерела та наукову літературу, слід виписувати, конспектувати усі необхідні цитати, факти, цифри, положення, аргументи, докази.

Найбільш поширені такі форми записів: тези, виписки в конспектах або на окремих картках. При цьому потрібно обов'язково дотримуватися правила: кожна цитата, кожна виписка, кожен запис повинні мати точний бібліографічний опис твору, сторінок, з яких було зроблено виписки. Зібраний матеріал слід згрупувати, систематизувати відповідно до плану, творчо осмислити і тільки після цього приступити до написання тексту контрольної роботи.

У Вступі (2-3 стор.) необхідно обґрунтувати актуальність теми, тобто важливість, суттєве значення теми сучасним теоретичним потребам розвитку історичної науки, практичним завданням відповідної сфери діяльності, її місце в курсі історії Стародавнього Світу. Далі стисло надається огляд літератури (історіографічний огляд), тобто визначається ступінь (стан) вивчення, розробки даної теми. При цьому потрібно вказати хто, коли, в яких монографіях, наукових статтях вивчав цю тему, які питання недостатньо висвітлені. Оцінка має носити критичний характер.

Потім студент визначає мету і завдання контрольної роботи, географічний регіон та хронологічні рамки досліджуваної теми, подає короткий огляд джерельної бази, використаної в роботі.

2-3 питання основної частини передбачають висвітлення головних проблем контрольної роботи. На основі вивчення джерел та наукової літератури, критичного мислення матеріалу спираючись на принципи об'єктивності, аналізу і синтезу, історизму, студенту необхідно розглянути причинно-наслідкові зв'язки досліджуваного питання, узагальнити факти і явища, аргументовано, послідовно, логічно і чітко розкрити мету і завдання роботи. При цьому кожне положення необхідно підкріпити системою доказів, аргументів і пояснень. Факти і приклади повинні бути точними, перевіреними і тільки з першоджерел.

Висвітлюючи те чи інше питання (проблему), студент повинен спиратися на праці інших авторів, цитуючи їхні аргументи, положення, факти тощо. Але кожна цитата повинна мати посилання на відповідне джерело, монографію, статтю. Разом з тим, контрольна робота не повинна перетворюватися у суцільне цитування думок інших авторів.

В кінці кожного питання необхідно обов'язково робити відповідні висновки, в яких у концентрованому вигляді узагальнюється викладений матеріал, а також забезпечується логічний зв'язок між питаннями.

Висновки (1-2 стор.) - заключна частина контрольної роботи. Тут студент підводить підсумки, результати свого дослідження, формулює висновки щодо висвітлення актуальності, мети і завдань контрольної роботи, до яких він прийшов у процесі вивчення теми.

При написанні контрольної роботи студенту особливу увагу необхідно звернути на науково-довідковий апарат - систему однотипних посилань на джерела та наукову літературу. Найбільш поширеними являються внутрішньотекстові та підстрочні посилання.

Внутрішньотекстові посилання є більш доцільною формою. Вони розміщуються в тексті безпосередньо після наведення цитати, фактів, статистичних даних тощо, в кінці речення в квадратних дужках. Наприклад: В статті 205 «Законів Хаммурапі» говориться: «Якщо раб - чоловіка ударить сина чоловіка, слід відрізати йому вуха» [1,72]. Перша цифра означає номер позиції в «Списку джерел та літератури», а друга - сторінку, з якої приводиться цитата або якісь факти, дані.

Підстрочні посилання подають так: після цитати, фактів, положень в кінці речення вгорі позначається номер посилання відповідними цифрами, а внизу сторінки, під рискою наводять під тим же номером публікацію з дотриманням правил бібліографічного опису.

Структура контрольної роботи:

- Титульний аркуш
- Зміст
- Вступ
- 2-3 питання основної частини
- Висновки

• Список джерел та літератури

Титульний аркуш є першою сторінкою контрольної роботи і містить такі відомості

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Кафедра історії та суспільних дисциплін

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

З історії Стародавнього світу на тему: «Релігійно-політична реформа Аменхотепа IV (Ехнатона)»

Виконав (ла): студент (ка)

Ковач Беата Олександрівна

Перевірив:

Берегово

2012

Зміст контрольної роботи подають за титульним аркушем. Він містить найменування і номери усіх початкових сторінок усіх структурних частин.

Наприклад:

ЗМІСТ

Вступ.....3

1. Причини релігійно - політичних реформ Ехнатона.....5

2. Основні положення реформи, хід проведення та її наслідки.....11

Список джерел та літератури.....18

Список джерел та літератури рекомендується складати за абеткою (в алфавітному порядку) назв джерел, наукової літератури прізвищ автора (авторів) і за загальною (наскрізною) нумерацією.

До списку входять:

• історичні писемні джерела, які, як правило, вміщені у збірниках документів чи хрестоматіях з історії Стародавнього Світу;

• документи, які опубліковані від імені державних органів і відомств та громадських організацій;

• наукова література: підручники, посібники, монографії, статті у збірниках, журналах, альманахах тощо.

Список джерел та літератури складають мовою оригіналу друкованої праці у відповідності до правил бібліографічного опису літератури

Приклади оформлення бібліографічного опису джерел та літератури

(Бюлетень ВАК України - 2008. - №3)

№ п/п Характеристика джерел та літератури Приклад оформлення

Монографії, підручники, навчальні посібники, книги:

• один автор: Крижанівський С.П. Історія Стародавнього Сходу: [підручник] / Олег Прокопович Крижанівський. - К.: Либідь, 2002. - 592с.

• Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання в школі: [монографія] // Константин Олексійович Баханов. - Запоріжжя: Просвіта, 2004. - 328с.

• Два автори: Пометун О. Методика навчання історії в школі / О.І. Пометун, Г.О.Фрейман. - К.: Генеза, 2005. -329с.

• Три автори: Станко В.Н. Історія первісного суспільства [підруч.для студ.гуманіт.спец.вищ.закл.осв.] / Станко В.Н., Гладких М.І., Сегеда С.П. -К.: Либідь, 1999.-240с.

• Чотири автори: Всесвітня історія: [Навч.посіб.] / Б.М.Гончар, М.Ю.Козицький, В.М.Мордвінцев, А.Г. Слюсаренко [3-те вид., випр. і доп.]. - К.: Знання, 2007. - 694с.

• П'ять і більше авторів: Історія України / [Верстюк В.Ф., Гарань О.В., Гуржій О.І та ін.]; під ред..В.А.Смолія. - К.: Альтернатива, 1997. - 416с.

• История Древнего Востока / [Вигасин В.В., Дандамаев М.А., Крюков М.В. и др.]; под ред. В.И.Кузицина. - М.: Высшая школа, 2001. -462с.

Багатотомне видання: Всемирная история : В. 24т. / [Бадак А.Н., Войнич Н.Е., Волчек Н.М. и др.]. - Мн.: Литература, 1998. - Т.22: Канун Второй мировой войны. - 1998. - 528с.

Частина книги, періодичного, продовжуваного видання (стаття в збірнику наукових праць, в журналі тощо): Іваненко В.В. Велика Вітчизняна війна і Україна: деякі проблеми методології та історіографії / В.В. Іваненко // Сторінки воєнної історії України: Зб.наук.ст. - К., 2004. - Вип.8. Ч.1. - С.75-83

• Дьяконов И.М. Законы Вавилонии, Ассирии и Хеттского царства / И.М. Дьяконов // Вестник древней истории. - 1952. - №3-4. - С.57-88

• Виноградов И.В. Новое царство в Египте / И.В.Виноградов // История Древнего мира: в 3кн. Кн.1: Ранняя древность. - М.: Наука, 1989. - С.272-291.

• Охредько О.Е. Дидактична гра на уроках історії Стародавнього Світу / О.Е. Охредько // Історія та правознавство. -2004. - №21. - С.2-7

• Бовыкин Д.Ю. Революционный террор во Франции XVIII века: новейшие интерпритации / Д.Ю. Бовыкин // Вопросы истории. - 2002. - №6. - С.114-149

Автореферати дисертацій: Грачевська Т.О. громадсько-політична, наукова та історико-літературна діяльність П.В.Феденка (1893-1981рр.): автореф. дис. На здобуття наук.ступеня канд.іст.наук: спец. 07.00.01 «Історія України» /Т.О.Грачевська. - Дніпропетровськ, 2007. - 20с.

5Документ з хрестоматій та збірників документів: Гимн Атону // Хрестоматия по истории Древнего Востока: [учеб.пособ.]:в 2ч. - Ч.1 / под ред. М.А.Коростовцева, И.С.Кацнельсона, В.И.Кузицина. - М.: Высшая школа, 1980. - С.90-92.

Кодекс законів Хаммурапі // Хрестоматія з історії Стародавнього світу: в 2т. / [за ред. В.В.Струве]. - К.: Радянська школа. 1953. - Т.1. - С.139-165.

Електронні ресурси Пименова Л.А. О некоторых спорных вопросах истории Старого порядка и революции [Электронный ресурс] / Л.А.Пименова // Актуальные проблемы изучения истории Великой французской революции (материалы «круглого стола» 19-20 сентября 1988г.). -М.,1989. - С.93-99. - Режим доступа: [http // www annuairefr. narod. ru / Discussion / discuss - Pimenova. html](http://www.annuairefr.narod.ru/Discussion/discuss-Pimenova.html).

Контрольна робота з історії Стародавнього Сходу виконується українською або угорською мовою з однієї сторони аркуша розміром А4 (297x210мм).

Якщо робота друкується на комп'ютері, то необхідно дотримуватися таких правил: текст повинен бути набраний через 1,5 інтервалу шрифтом Times New Roman, шрифт 14 і такими полями: ліве - не менш 25мм, праве - 10мм,нижнє і верхнє - по 20мм.

Нумерація структурних частин подається арабськими цифрами. Але «Зміст», «Вступ», «Висновки», «Список джерел та літератури» не мають порядкового номера.

Нумерування сторінок здійснюється у правому верхньому куті арабськими цифрами без знаку №. Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації, але номер не проставляють.

Орієнтовний обсяг контрольної роботи 15-20 аркушів формату А4.

Порядок подання і захист контрольної роботи

Контрольна робота подається у вигляді зошита скріплених аркушів формату А4 на кафедру всесвітньої історії у зазначений термін. Після перевірки викладачем контрольної роботи під час зимової екзаменаційної сесії проводяться її публічний захист.

Захист включає:

- Доповідь студента про зміст роботи, яка не повинна перевищувати 5-8 хв.;
- Відповіді на запитання викладача і студентів;
- Оголошення викладачем оцінки контрольної роботи - «зараховано» чи «не зараховано».

Якщо студент з контрольної роботи отримує оцінку «не зараховано», він не допускається до здачі екзамену. Роботу необхідно доопрацювати і знову подати на перевірку.

Теми контрольних робіт

1. Джерела та історіографія Стародавнього Єгипту.
2. Утворення і розвиток держави в період Раннього і Стародавнього царств.
3. Єгипет періоду Середнього царства.
4. Єгипет епохи фараонів XVIII династії (політична історія, соціально-економічні відносини).
5. Релігійно-політична реформа Аменхотепа IV (Ехнатона).
6. Єгипет епохи фараонів XIX династії: внутрішня політика, економіка, суспільні відносини, завойовницькі походи.
7. Єгипет періоду XX династії фараонів: внутрішня і зовнішня політика, економіка, посилення жрецтва.
8. Політична історія Єгипту доби Пізнього царства.
9. Культура Стародавнього Єгипту, писемність, освіта, література, міфологія та релігія.
10. Культура Стародавнього Єгипту: техніка, науково-практичні знання, архітектура, театр, музика.
11. Утворення і розвиток міст-держав Шумеру.
12. Месопотамія під владою Аккадського царства.
13. Держава Шумеру і Аккаду (III династія Ура).
14. Господарське життя, форми власності, система землекористування у Вавилоні, за „Кодексом законів Хаммурапі“.
15. Соціальні відносини, судочинство, право, становище воїнів за "Кодексом законів Хаммурапі".
16. Утворення, розквіт і загибель Новоавилонського царства.
17. Ассирія в староассирійській та середньо-ассирійській період (політична історія, економіка, суспільні відносини).
18. Утворення, розквіт та загибель Ассирійської імперії.
19. Культура народів Стародавньої Месопотамії
20. Виникнення, політична історія, господарське життя і суспільство Хеттської держави.
21. Стародавня Палестина: політична історія, економіка, суспільні відносини.
22. Стародавня Фінікія: політична історія, господарське життя, культура.
23. Мідійське царство у VIII-VI ст. до н. е.
24. Утворення Перської держави Ахеменідів.
25. Реформи Дарія I в Ірані.
26. Перська держава у V-IV ст. до н. е. Греко-перські війни.
27. Культура та релігія Ахеменідського Ірану.
28. Стародавні цивілізації Індії (Хараппа і Мохенджо-Даро).
29. Індія в "Ведійській" період (кінець II - перша половина I, тис. до н. е.).
30. Утворення, розвиток і занепад держави Маурів в Індії.
31. Імперія Гуптів в Стародавній Індії.
32. Особливості економічного розвитку і суспільного ладу в Стародавній Індії (форми власності і залежності, система общин).
33. Культура і релігія Стародавньої Індії.
34. Розклад первіснообщинного ладу і утворення держави Шан-Інь в Стародавньому Китаї.
35. Китай доби Західного Чжоу.
36. Стародавній Китай у VIII-III ст. до н. е. Реформи Шан Яна в царстві Цінь.
37. Утворення і розвиток централізованої держави в Китаї - імперії Цінь.
38. Імперія Хань в III ст. до н. е. - I ст. н. е. (внутрішня і зовнішня політика, соціально-економічні відносини).
39. Внутрішня і зовнішня політика, соціально-економічні відносини у Західній і Східній Хань.
40. Суспільно-політичні вчення Стародавнього Китаю (конфуціанство, легізм, моїзм).

41. Kultúra Starodavňého Kítau (religía i mífología, architektúra i mистецтво, науковí знання).

42. Kultúra Starodavňého Kítau (писемність, мова, освіта, література, музика).

43. Starodavňя Японія: епоха "дзьмон".

44. Японія в період міді i бронзи. Завершення формування державності.

Модульні контрольні роботи

Модульні контрольні роботи виконуються у формі тестів, кожен з яких містить різні завдання. Загальна кількість балів 100, оцінювання знань здійснюється за допомогою наступної таблиці:

Шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	
60-63	E	задовільно
0-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання

Форми контрольних робіт (тестів)

1. Az ókori Mezopotámia

I. Magyarázza meg az alábbi fogalmakat:

1. Kenger
2. Agade
3. ékírás
4. civilizáció
5. lugal
6. zikkurat
7. gutheusok
8. öntözéses földművelés
9. politeizmus
10. Mezopotámia

(30 pont)

II. Nevezze meg az ókori Mezopotámia területét alkotó két nagy régiót, az ott létrejövő államalakulatokat és a legfontosabb városállamokat! (10 pont)

III. Vázzolja fel az ókori Mezopotámia művészeti ágazatainak sajátosságait! (5 pont)

IV. Az ókori Mezopotámia kronológiája (egészítse ki a hiányzó információkat!)

1. dinasztikus kor – i. e. 3000-.....
2. A hegemoniák kora – i. e-
3. Az uralom kora –
4. A gutik uralma –- i.e. 2050
5. Az Óbabiloni Birodalom – i. e.-17. század

6. Az Óasszír Birodalom – i. e.
 7. A Középasszír Birodalom – i. e.
 8. Az Újasszír Birodalom – i. e.
 9. Újbabiloni Birodalom – i. e.
- (30 pont)

V. Kihez köthetőek az alábbi események?

1. Az ékírás megfajtója (évszám + 2 pont) –
 2. Az utolsó sumer király, az „országok királya” –
 3. Az első jelentős akkád uralkodó –
 4. A gutik kiűzője Mezopotámiából –
 5. Az ókor első jogszabály-gyűjteményének létrehozója –
 6. Az Ó- és Középasszír Birodalom hódító fáraói (max. 4 uralkodó) –
.....
 7. Az Újasszír Birodalom legkegyetlenebb királya –
 8. Az asszír világbirodalom létrehozója –
 9. Az utolsó újasszír uralkodó –
- (15 pont)

VI. Sorolja fel a jelentősebb mezopotámiai isteneket! (5 pont)

VII. Milyen események köthetőek az alábbi uralkodókhoz?

1. Nabu-apala-uszur (Nabopolasszár)
 2. II. Nabu-kudurri-uszur (Nabukadnezár)
 3. Nabu-naid (Nabonid)
- (5 pont)

2. Az ókori Egyiptom

I. Magyarázza meg az alábbi fogalmakat:

1. Kut-Ká-Ptáh
 2. kemet
 3. hieroglifa
 4. rosetti kő
 5. Sothys
 6. fáraó
 7. szoláris monoteizmus
 8. deseret
 9. dekád
 10. nomosz
- (30 pont)

II. Sorolja fel az Egyiptomban használt írásmódokat és funkciójukat! (10 pont)

III. Vázzolja fel az ókori Egyiptom naptárrendszerét! (10 pont)

IV. Az ókori Egyiptom kronológiája (egészítse ki a hiányzó információkat!)

1. Birodalom – i. e. 2850-.....
2. – i. e-2190
3. Első kor –
4. Középbirodalom –
5. – i. e. -1610
6. – i. e.-715
7. Késői kor – i. e.

(30 pont)

V. Melyik fáraó nevéhez fűződnek az alábbi események?

1. Imhotep vezetésével épül lépcsős piramisa –
2. A nomosz rendszer bevezetője –
3. A legmagasabb (..... m) piramis építtetője –
4. Alsó- és Felső-Egyiptom egyesítője –
5. A hyksosok kiűzője –
6. Egyiptom legnagyobb hódító fáraója –
7. Nofertiti királyné férje, a napkorong kultuszának bevezetője –
8. A kadesi csata egyiptomi vezére, később a hettiták szövetségese –
9. Az utolsó Ptolemaiosz uralkodó Egyiptomban –

(10 pont)

VI. Minek az istenei volt....

1. Ré
2. Hapi
3. Hathor
4. Hórusz
5. Ízisz
6. Anubisz
7. Széth
8. Nut
9. Thot
10. Oziris

(10 pont)

3. Az ókori méd, perzsa, hettita, föníciai és palesztin állam

VII. Magyarázza meg az alábbi fogalmakat:

11. interregnum
12. szatrapia
13. „tízezer hallhatatlan”
14. vallási dualizmus
15. labarna
16. tampus
17. filiszteusok
18. szatrapa
19. Média
20. frigyláda

(30 pont)

VIII. Jellemezze vázlatosan a legjellemzőbb zsidó szokásokat, ünnepeket! (5 pont)

IX. Jellemezze röviden az ókori föníciaiak és hettiták történelmi jelentőségét! (5 pont)

X. Kronológia

1. Hovakh-shatra (Küaxarész) méd király uralkodása: i.e. 625-.....
2. II. Nagy Kürosz perzsa király uralkodása: i.e.-530
3. I. Dareiosz perzsa király uralkodása:
4. A Hettita Óbirodalom kora:
5. A Hettita Újbirodalom kora:
6. Karthágó megalapításának éve:
7. A 12 izraeli törzs szövetségnek időszaka:
8. Saul király uralkodása:
9. Dávid király uralkodása:
10. Salamon király uralkodása:
11. Az ókori Palesztina kettészakadásának éve (+ 2 pont a két országrész neve):
.....

(36 pont)

XI. Melyik uralkodó nevéhez fűződnek az alábbi események?

1. A Méd Birodalom megalapítója:
2. A kis-ázsiai görög városállamokat elfoglaló perzsa király:
3. A perzsa világbirodalom létrehozója:
4. Az utolsó perzsa nagykirály:
5. A kadesi csata győztes hettita uralkodója:
6. Izrael és Júdea egyesítője:

(6 pont)

XII. Foglalja össze a föníciai és a perzsa kultúra legjellemzőbb elemeit! (10 pont)

XIII. Melyik ókori államhoz tartoztak az alábbi városok? (8 pont)

1. Kusszar
2. Ekbatana
3. Büblosz
4. Perszepolisz
5. Jeruzsálem
6. Türosz
7. Szusza
8. Ugarit